

Teea Immonen, Anni Isomursu & Essi Lappi

YHTEISÖLLISYYDEN VAHVISTAMINEN VANKILAYMPÄRISTÖSSÄ

Toiminnallinen viikonloppu Kestilän vankilassa

YHTEISÖLLISYYDEN VAHVISTAMINEN VANKILAYMPÄRISTÖSSÄ

Toiminnallinen viikonloppu Kestilän vankilassa

Teea Immonen, Anni Isomursu & Essi
Lappi
Opinnäytetyö
Kevät & Syksy 2022
Toimintaterapian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Toimintaterapian tutkinto-ohjelma

Tekijät: Teea Immonen, Anni Isomursu & Essi Lappi

Opinnäytetyön nimi: Yhteisöllisyyden vahvistaminen vankilaympäristössä – Toiminnallinen viikonloppu Kestilän vankilassa

Työn ohjaajat: Kaija Nevalainen & Annariika Anundi

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2022

Sivumäärä: 55 + 8 liitettä

Rikosseuraamuslaitoksen keskeinen tavoite on tukea rikollisuudesta irtautumista ja paluuta yhteiskuntaan rangaistusajan jälkeen, joten vankien kuntoutukseen tulisi panostaa. Kuntoutuksen tavoitteena on tarjota vangeille tukea vapautumisen jälkeiseen arkeen ja rikoksettomaan elämään. Toimintaterapeutin työ soveltuu vankien kuntoutukseen sen laaja-alaisuuden ja monipuolisten menetelmien vuoksi. Toimintaterapeutilta kuntoutuja saa keinoja arjessa selviytymiseen, merkitykselliseen toimintaan ja yhteisöön kuulumiseen. Toimintaterapeutti ymmärtää osallistumisen ja suoriutumisen olevan tärkeä osa ihmisen terveyttä ja hyvinvointia. Toimintaterapeutin rooli on tiedostettu rikosseuraamuslaitoksissa maailmalla jo pitkään, mutta Suomessa toimintaterapeutin rooli on vielä tuntematon eikä juuri hyödynnetä vankien kuntoutuksessa.

Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui vankilaympäristö, vankien kuntoutuminen ja yhteisöllisyyden lisääminen. Projektin kautta haluttiin nostaa tietoisuuteen toimintaterapeutin roolin merkityksellisyyttä vankien kuntoutuksessa ja työskentelyn mahdollisuuksia tässä ympäristössä. Projektimuotoisen opinnäytetyön tuotteena suunniteltiin ja toteutettiin Kestilän vangeille toiminnallinen viikonloppu. Projektissa hyödynnettiin toimintaterapian Do-Live-Well viitekehystä, joka ohjasi toimintaa toiminnallisen viikonlopun aikana. Yhteisöllisyysteoria antaa laajemman ymmärryksen kuntoutumiselle. Yhteisön huomiointi on meille jokaiselle merkityksellistä, sillä meistä jokainen haluaa tuntea kuuluvansa johonkin ja olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Toiminnallisen viikonlopun tarkoituksena oli lisätä ja antaa keinoja yhteisöllisyyden lisäämiseksi Kestilän vankien ja henkilökunnan kesken. Toiminnallinen viikonloppu toteutui kaksipäiväisenä kesäkuussa 2022, johon toiminnot suunniteltiin asiakkaiden toiveiden mukaisesti ja mahdollistaen uusia kokemuksia.

Toiminnallisen viikonlopun laatuksiteereinä työssä oli asiakaslähtöisyys, asiakasturvallisuus ja yhteisöllisyys. Toiminnallisen viikonlopun toteutumisesta kerättiin sanallista ja kirjallista palautetta toiminnoista ja viikonlopun toteutuksesta. Palautteiden perusteella viikonloppu oli onnistunut ja tällaista toimintaa toivottiin olevan jatkossakin. Työn tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa toiminnallinen viikonloppu, joka toteutui suunnitelmien mukaan. Tavoitteena oli myös tuoda esille toimintaterapian mahdollisuuksia rikosseuraamusalalle sekä yhteisöllisyyden vahvistamista vankien keskuudessa. Projektin tuotteenä on tietoa toimintaterapian mahdollisuuksista rikosseuraamusalalla niin rikosseuraamusalalla työskenteleville, aiheesta kiinnostuneille sekä muille alan ammattilaisille. Kehitysideaksi ehdotetaan aiheen tutkimista laajemmin suomalaisessa yhteiskunnassa, jotta nähtäisiin toimintaterapian merkityksellisyys tässä ympäristössä.

Asiasanat: Do-Live-Well, Rikosseuraamuslaitos, vankien kuntoutus, naisvangit

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme of Occupational Therapy

Authors: Teea Immonen, Anni Isomursu & Essi Lappi
Title of thesis: Increase community in prison environment
Supervisors: Kaija Nevalainen & Annariika Anundi
Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2022
Number of pages: 55 + 8 appendices

The aim of rehabilitating prisoners is focusing on returning to society and a crime-free life. The work of an occupational therapist is well suited rehabilitation of prisoners. From the occupational therapist, the person rehabilitating gets ways to survive in everyday life, meaningful occupations and belonging to the community. The occupational therapist understands that participation and performance are part of a person's health and well-being. In the world, the role of occupational therapists in the rehabilitation of prisoners has been recognized for a long time. In Finland, the role of occupational therapists has hardly been considered in the rehabilitation of prisoners.

The topic of our thesis was prisoner's rehabilitation and increase community in prison environment. As a product of a project-based thesis, we planned and implemented a functional weekend for the prisoners and staff of Kestilä Prison. In our project, we used the Do-Live-Well framework of occupational therapy and the concept of community. We implemented a two-day functional weekend in June 2022. We planned the occupations according to the customers' wishes and the purpose of the occupations was also to enable the new experiences.

With this work, we want to bring awareness to the possibilities of occupational therapy in the field of Prison and Probation service.

Keywords: Do-Live-Well, Prison and Probation service, rehabilitation of prisoners, female prisoners

SISÄLLYS

1	PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET	6
1.1	Tausta	6
1.2	Tavoitteet	9
2	PROJEKTIN SUUNNITTELU	11
2.1	Projektiorganisaatio.....	11
2.2	Projektin päätehtävät ja välitulokset.....	13
2.3	Projektin kustannukset.....	15
2.4	Riskien hallinta.....	15
2.5	Projektin viestintä.....	16
3	VANKILAYMPÄRISTÖ, TOIMINTA VANKILASSA JA ASIAKASKUNTA	18
3.1	Ympäristön mahdollisuudet ja rajoitukset.....	18
3.2	Vankien kuntoutus.....	19
3.3	Naisvangit	20
4	YHTEISÖLLISYYDEN MERKITYS TOIMINTATERAPIASSA	22
5	TOIMINTATERAPIAN TOTEUTUS VANKILASSA.....	25
5.1	Do-Live-Well korostaa toiminnan merkityksellisyyttä	27
5.2	Toimintaterapian menetelmät ohjaamassa kuntoutusta	29
6	TOIMINNALLINEN VIIKONLOPPU	31
6.1	Laatukriteerit	31
6.2	Suunnittelu	33
6.3	Toteutus	37
6.4	Palautteen keruu ja käsittely	40
7	PROJEKTIN ARVIOINTI	43
7.1	Projektin tavoitteiden toteutumisen arviointi	43
7.2	Projektin päätehtävien toteutumisen arviointi.....	45
7.3	Toiminnallisen viikonlopun laatukriteereiden arviointi	46
8	POHDINTA.....	48
	LÄHTEET.....	51
	LIITTEET	57

1 PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET

Projektilla tarkoitetaan ainutkertaista kokonaisuutta, joka on rajattu ajallisesti, kustannuksiltaan ja laajuudeltaan. Jokaisessa projektissa on oma taustansa ja lähtökohtana projektin aloittamiselle on tarve. Projektissa vastataan tyyppillisesti asiakkaan tarpeeseen. Projekti voi liittyä myös toiminnan tai sitä kehittävän infrastruktuurin kehittämiseen. (Mäntyneva, Mikko 2016, 13, 18.)

1.1 Tausta

Jokainen meistä tekee elämässä virheitä ja joidenkin virheet voivat olla suurempia kuin toisten. Ihmisen tekemä virhe voi rikkoa lakia ja rikkoessaan lakia, ihminen saa rangaistuksen, josta pahimmillaan rangaistuksena on vankilaan joutuminen eli vankeus. Vankila on instituutiota, jossa yhteiskunta kontrolloi ihmisen toimintaa. Vankeudessa ihminen menettää vapauden tai sitä rajoitetaan. Vankilassa oleminen tulee järjestää mahdollisimman hyvin vastaamaan yhteiskunnan elinoloja. (Salovaara 2019, 163; Rikosseuraamuslaitos.)

Vankilaan joutuminen jättää lähes aina jäljen yksilön arkeen ja arjessa selviytymiseen viimeistään yhteiskuntaan palatessa (Salovaara 2019, 163). Yhteiskuntaan palaaminen on usein monimutkaista ja toimintaterapian käytänteet voisivat olla palkitsevia tämän väestön kanssa työskentelyssä (Scaffa & Reitz 2014, 309). Toimintaterapian tavoitteena on lisätä asiakkaiden kykyä osallistua heidän jokapäiväiseen elämäänsä. Toimintaterapeutti arvioi asiakkaan suorituskykyä asettaakseen tavoitteita ja toteuttaakseen terapiaa, jotta asiakas voisi toimia hänen omissa ympäristöissään. Toimintaterapeutti on asiakkaansa puolella ja tarvittaessa mukauttaen asiakkaan ympäristöä siten, että siinä hyvä elää itsenäistä elämää. Toimintaterapiassa luottamuksellisella vuorovaikutussuhteella on keskeinen rooli. (O'Brien & Hussey 2018, 3.)

Toimintaterapian ammattilaisilta löytyy vahvaa osaamista vankeuden haasteisiin ja ennaltaehkäisevien ratkaisujen löytymiseen. Toimintaterapeutin rooli on tunnustettu jo 1940-luvulta lähtien ja ympäri maailmaa rikosseuraamuslaitoksissa on hitaasti huomattu toimintaterapian roolin merkityksellisyys. Toimintaterapian tutkimusten määrä vankien kuntoutumisessa on rajallista ja ammattilaiset kamppailevat edelleen selkeään roolin ilmaisemisesta ja toimintaterapiapalvelujen suuntaviivojen laatimisesta rikosseuraamuslaitoksissa. (Muñoz ym. 2016, 2–3; Jaegers, Dieleman, Dillon, Rogers, Rogers, Muñoz, Barney 2020, 2.) Toimintaterapeuttien työskentelyä

rikosseuraamuslaitoksissa on tutkittu ja havaittu, että suurimpia haasteista ovat toimintaterapian ammatin tuntemattomuus ja ymmärtämättömyys yhteiskunnassa. Jotta toimintaterapian mahdollisuuksia rikosseuraamuslaitoksessa työskentelyyn voitaisiin tuoda paremmin esille, tarvittaisiin tiedottamisen lisäämistä ja asian esille tuomista niin alueellisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Lisäksi eri alojen koulutusohjelmissä tulisi tuoda selkeämmin esille toimintaterapian hyötyjä vankilaympäristössä. (Jaegers, ym. 2020, 4–6, 8.)

Toimintaterapian ammattilaiset kehittävät palveluja, joiden tavoitteena on edistää rikoksetonta elämää, lieventäen vankeuden vaikutuksia arjessa suoriutumiseen ja toimintojen tekemiseen. Palvelujen tarkoituksena on auttaa henkilöä navigoimaan yhteisöelämässä rikoshistoriaan liittyvästä leimautumisesta ja syrjinnästä huolimatta. Toimintaterapeutin tavoitteena on kehittää asiakkaan suorituskykyä, taitoja ja mahdollistaa asiakkaan osallistuminen arjen toimintoihin, vapaaehtoistyöhön, palkkatyöhön, koulutukseen sekä vapaa-ajan toimintaan. Painopiste toimintaterapia työssä on mahdollistaa yhteiskuntaan palaaminen. (Muñoz, Farnworth, Dieleman 2016, 224.) Toimintaterapeutti tukee ja ymmärtää toimintaan osallistumisen olevan olennainen osa terveyttä sekä ymmärtää yksilön tarpeet. Toiminnallisen tasapainon tunnistaminen on erityisen tärkeää, huomioiden ei toivotut ja haitalliset toiminnot yksilölle. (Connell 2016, 909.)

Rikosseuraamusjärjestelmä on levinnyt laajalle ja siihen liitettävissä oleva väestön määrä on kasvanut kansainvälisesti, mutta silti vain harva toimintaterapeutti työskentelee tässä ympäristössä suhteutettuna asiakasmäärään (Jaegers ym. 2020, 2; Muñoz, Farnworth, Dieleman 2016, 224). Yhteistyötä tulisikin lisätä ympäri maailmaa tukemaan toimintaterapian laajempaa ja nopeampaa kasvua rikosseuraamuslaitoksen kanssa, jotta voitaisiin vastata paremmin väestön tarpeisiin (Muñoz ym. 2016, 10). World Federation of Occupational Therapy (WFOT) on ajanut toimintaterapian ammatin harjoittamisen mahdollisuuksista rikosseuraamuslaitoksessa, sekä kartoittanut tutkimuksella toimintaterapian roolia tässä ympäristössä (Muñoz 2018 presentation; Muñoz, Moreton, Sitterly 2016, 2). Tutkimukset ja niiden tulokset ovat pääosin Amerikasta, missä rikosseuraamusjärjestelmä on erilainen kuin Suomessa. Tämän vuoksi vertaaminen Suomen rikosseuraamuslaitoksessa toimimiseen ja tuloksiin ei ole täysin verrattavissa keskenään.

Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui vankilaympäristö kiinnostuksesta aiheeseen ja asiakasryhmää kohtaan. Tarkempi perehtyminen aiheeseen toi esille myös tutkimuksen tarpeellisuuden. Tutkimuksissa toimintaterapian ammattilaiset kehittävät palveluja, joilla puututaan rikoksen tekemisestä toipumiseen ja lievennetään vankeuden vaikutuksia toiminnallisessa suoriutumisessa.

Toimintaterapian merkityksellisyys vankien kuntoutuksessa nähtiin tutkimuksissa tärkeänä, mikä lisäsi motivaatiota ja kiinnostusta aihetta kohtaan. Projektin toimeksiantajana toimii Kestilän vankila, joka on 46-paikkainen naisten avolaitos. Vankila on ollut aikaisemmin seka-avovankila, joka muuttui syyskuussa 2021 Suomen toiseksi naisille suunnatuksi avovankilaksi. Muutoksen sai aikaan vuonna 2020 toteutettu naisvankiselvitys. (Rikosseuraamuslaitos 2020, hakupäivä 8.4.2022.)

Kestilän vankilan henkilökunnan haastattelussa ilmeni edellä mainitun muutoksen vaikuttaneen henkilökunnan ja asiakkaiden toimintaan sekä heikentäneen vankilan yhteisöllisyyttä. Projektia haluttiin toteuttaa erilaisten toimintojen kautta, joiden avulla vangit saavat uusia kokemuksia, sekä heille merkityksellisiä toimintoja. Lisäksi projektityöllä haluttiin vahvistaa yhteisöllisyyttä henkilökunnan ja vankien kesken toiminnallisen viikonlopun aikana ja sen jälkeen. Naisvankiselvityksessä korostettiin yhdessä toimimisen lisäävä naisvankien yhteenkuuluvuuden tunnetta, sopuisuutta, sekä ryhmätyöskentelyn hyödyllisyyttä (Tammi-Moilanen 2020, 92). Tämä vahvisti suunnitelman merkityksellisyyttä, joka toteutettiin toiminnallisena viikonloppuna, osallistujien tarpeet ja toiveet huomioiden.

Viikonlopun tarkoituksena oli vuorovaikutuksen, erilaisten toimintojen ja yhteenkuuluvuuden tunteen kautta lisätä yhteisöllisyyttä vankien ja henkilökunnan keskuudessa. Toimintaa ja toimintojen valintaa ohjasi toimintaterapian Do-Live-Well viitekehys, joka korostaa erilaisten toimintojen merkityksellisyyttä ja vaikutusta ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin (DO-LIVE-WELL 2015 13.4.2022). Valmis opinnäytetyö mahdollistaa toimintaterapeutin roolin näkyvyyden rikosseuraamuslaitoksissa ja näyttää työskentelyn mahdollisuuksia vankilaympäristössä.

Toiminnallisen viikonlopun tavoitteena on lisätä yhteisöllisyyttä erilaisten toimintojen ja vuorovaikutuksen kautta. Yhteisöllisyyden tunteen vahvistaminen ympäristössä lisää vuorovaikutusta ja tunnetta kuulumisesta johonkin (Fazio 2017, 6). Vankilassa toteutetaan yhteisökuntoutusta, jonka tavoitteena on mahdollistaa toimiva vertaistuki, ja kuntoutusmyönteinen ilmapiiri. Kuntoutuksen tarkoituksena on pyrkiä rikkomaan vankien ja henkilökunnan välistä muuria yhdessä tekemällä. Yhteisökuntoutus sisältää usein päihdekuntoutusta, mutta siihen voidaan sisällyttää myös arkitaitojen kehittämistä, psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä sekä sosiaalisten suhteiden tukemista. Saadut tulokset ovat olleet positiivisia, vähentäen uusintarikollisuutta ja päihteidenkäyttöä. (Kurki, Kurki Suutarinen & Taruvuori 2010, 69–70, 73.)

Ulkomailla toimintaterapeutit ovat laatineet yhteisöpohjaisia kuntoutusohjelmia vankeinhoitoon, kuten Alleghenyn piirikunnan vankilassa toimintaterapeutit loivat ainutlaatuisen yhteisön uudelleenintegroitumisen ohjelman. Toimintaterapeutti tarjoaa yksilöllistä ja järjestäytyntä palvelua, täydentäen rikosjärjestelmän toimintaa. Toimintaterapeutti huomioi toiminnassaan vangit kokonaisvaltaisesti ja valmentaa vankeja ylläpitämään tuottavia taitoja ja merkityksellisiä sosiaalisia rooleja. Ohjelman tarkoituksena on tarjota vangeille mahdollisuuksia osallistua, kehittää taitoja ja rooleja, jotka edistävät pitkäaikaista ja onnistunutta uudelleenintegroitumista yhteisöön. Ohjelma on osoittanut positiivisia tuloksia vaikuttavuudesta vähentäen uusinta rikollisuutta ja edistäen työntekijän roolia. (Eggers, Muñoz, Sciulli, Hickerson Crist 2006, 34–35.)

1.2 Tavoitteet

Projektin tavoitteella pyritään kuvaamaan, millaisiin parannuksiin tai muutoksiin projektilla pyritään. Tavoitteiden tulee olla selkeitä ja konkreettisesti määritelty. Niiden tulee olla realistisia, saavutettavia ja niiden toteuttamista tulee pystyä seuraamaan ja mittaamaan. Projekti etenee yksilöllisenä prosessina määriteltyjen tavoitteiden pohjalta, ja ne kuvaavat tilannetta tai toiminnan muutosta, johon projektilla pyritään. (Silfverberg 2007, 27, 81.)

Tavoitteet voidaan jakaa kahteen tasoon: kehitystavoitteet ja välittömät tavoitteet. Kehitystavoitteella tarkoitetaan pitkän ajan muutosvaikutusta. Lopullisilla hyödynsaajilla ja kehitystavoitteella tulee olla yhteys ja siinä tavoitellaan positiivista vaikutusta. Välittömillä tavoitteilla tarkoitetaan projektin konkreettista lopputulosta. (Silfverberg 2007, 27, 80–81.) Välittömänä tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa Kestilän vangeille toiminnallinen viikonloppu Kestilän vankilassa. Viikonlopun tarkoituksena oli lisätä yhteisöllisyyden tunnetta Kestilän vankilan osallistujien keskuudessa toimintaterapian keinoin. Kehitystavoitteena oli antaa työkaluja vankilan henkilökunnalle toteuttaa erilaisia toimintoja vankilaympäristössä, jotka vahvistavat yhteisöllisyyden tunnetta vankilan henkilöstön ja vankien välillä. Toisena kehitystavoitteena projektityöllä oli oman ohjaamisen esimerkeillä ja toimintojen valinnoilla tuoda esille toimintaterapian mahdollisuuksia rikosseuraamusalalla.

Oppimistavoitteena oli suunnitella ja järjestää Kestilän vankilassa toiminnallinen viikonloppu-projekti. Tavoite oli saada kokemusta projektin suunnittelusta ja prosessin eri vaiheista, sekä ymmärtää toimivan ja asiakaslähtöisen suunnittelun merkitys. Oppimistavoitteena oli saada

kokemus moniammatillisesta yhteistyöstä, mikä on keskeistä toimintaterapeutille, sekä oppia hakemaan ajankohtaista ja näyttöön perustuvaa tietoa aiheesta. Tavoitteena oli lisätä tietoa ja mielenkiintoa toimintaterapian mahdollisuuksista rikosseuraamuslaitoksessa.

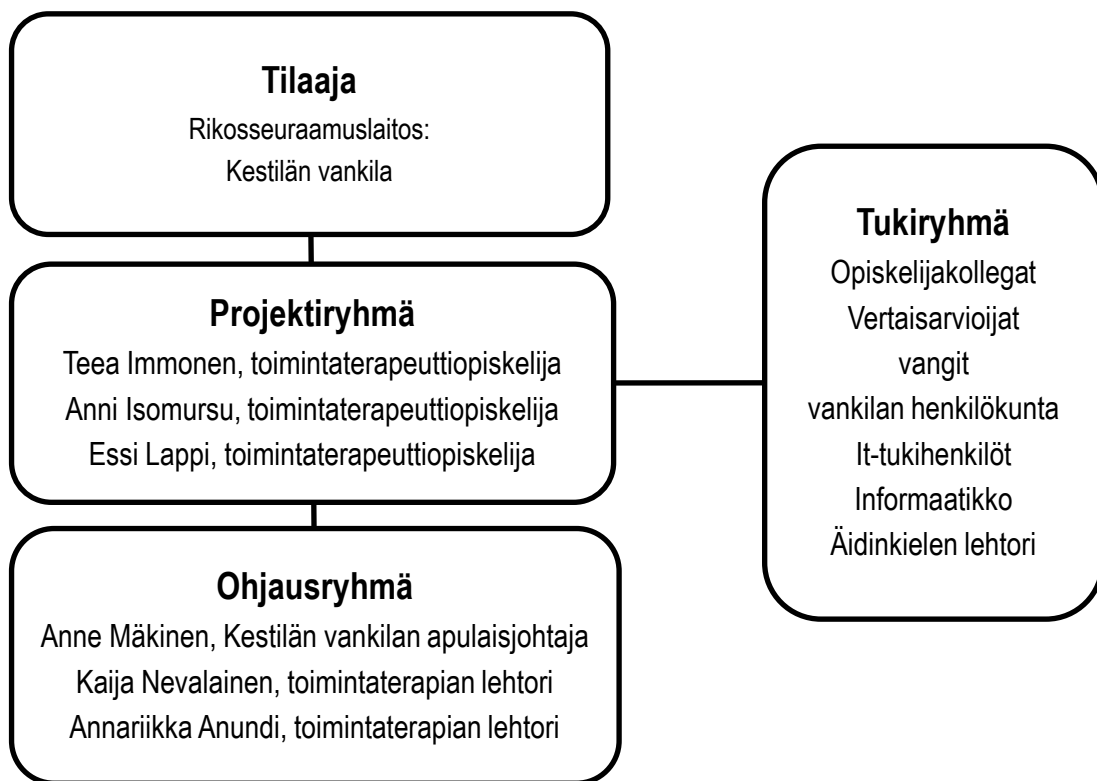
2 PROJEKTIN SUUNNITTELU

Projektin alussa laadittu projektisuunnitelma kertoo, kuinka projektille ennalta määrätyt tavoitteet on tarkoitus saavuttaa. Projektisuunnitelma vastaa kysymyksiin mitä tehdään, kuka tekee, milloin tehdään ja miten tehdään. Projektin suunnittelu on parhaan toteutustavan etsimistä. Projektin suunnittelu tutkii eri ratkaisujen ajalliset ja taloudelliset tulokset ja näiden kautta valitaan parhaat toteutustavat. Suunnittelun yhteydessä voidaan havaita potentiaalisia ongelmia. Suunnitelman aikana etsitään ratkaisuja ja tarvittaessa kehitetään suunnitelmaa sekä tarkastellaan erilaisten tekijöiden vaikutuksia ja tehdään päätöksiä. Projektin suunnittelu onkin monimuotoinen tapahtuma. (Pelin 2020, 77.)

2.1 Projektioorganisaatio

Projektioorganisaatiossa kaikilla osapuolilla on omat selkeät roolit ja vastuut. Projektioorganisaatio koostuu ohjausryhmästä, varsinaisesta projektioorganisaatiosta sekä yhteistyökumppaneista. Projektista vastaa aina projektioorganisaatio, joka on projektin vastuullinen toteuttajataho. (Silfverberg 2007, 98–100.) Opinnäytetyön projektiryhmänä toimii toimintaterapiaopiskelijat Teea Immonen, Anni Isomursu ja Essi Lappi, jotka ovat tasavertaisia projektiryhmäläisiä. Projektiryhmän tehtävänä oli projektin suunnittelu, projektin seuranta, toteutus ja arviointi sekä tarvittaessa suunnitelman muokkaaminen ja prosessointi, viestintä sekä yhteistyötahosuhteiden ylläpitäminen (Silfverberg 2007, 101). Alla olevassa kuviossa on kuvattu projektioorganisaatio (Kuvio 1).

Projektille on aina olemassa ohjausryhmä. Sen tehtävänä on valvoa projektin edistymistä ja arvioida sen tuloksia, antaa projektille ideoita, sekä ennen kaikkea toimia projektin laadunvalvojana. Ohjausryhmä hoitaa koordinaatiota ja tiedonkulkua tärkeimpien sidosryhmien ja projektin välillä. (Silfverberg 2007, 98–99.) Opinnäytetyön ohjausryhmänä toimi toimintaterapian lehtorit Kaija Nevalainen sekä Annariika Anundi sekä Kestilän vankilan apulaisjohtaja Anne Mäkinen.



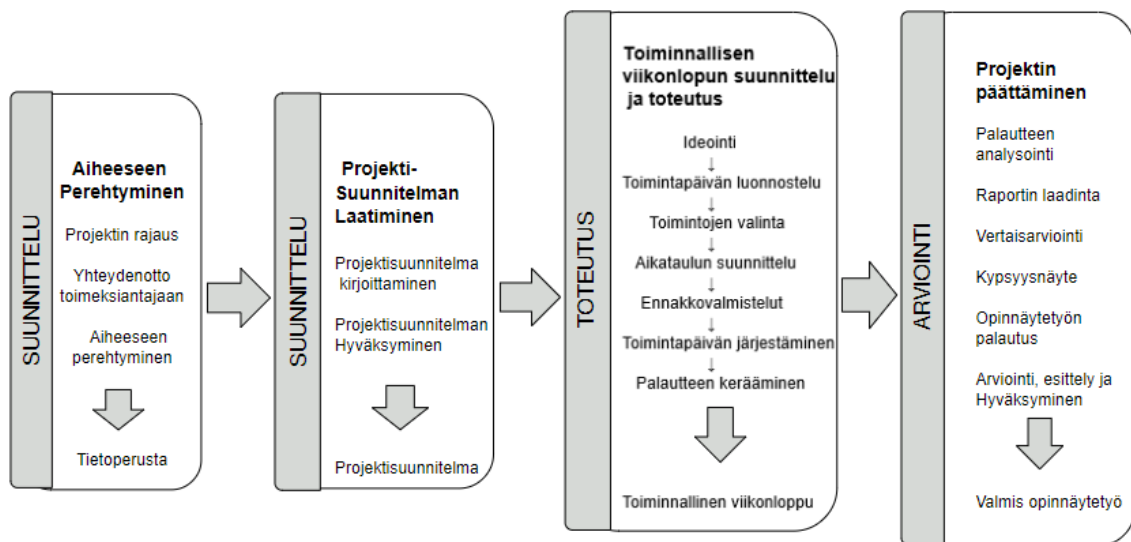
KUVIO 1. Organisaatiokaavio (Mukaillen Löow, 28)

Projektilla voi olla useita yhteistyötahoja, jotka osallistuvat projektiin omalla panoksellaan, mutta eivät toimi projektin johdon alaisuudessa. Mikäli yhteistyötaholla on merkittävä rooli ja sen odotetaan tuovan projektille voimavaroja, on hyvä, että heidän kanssaan laaditaan selkeä sopimus siitä. (Silfverberg 2007, 98–102.) Yhteistyötaho opinnäytetyölle oli Rikosseuraamuslaitos ja Kestilän vankila ja näiden kanssa laadittiin yhteistyösopimus. Projektissa sovittiin yhteistyötahon kanssa, että he toimivat projektin tuotoksen, eli toiminnallisen viikonlopun rahoittajana.

Tukiryhmä koostuu henkilöistä, jotka voivat tukea projektityötä. Heillä ei ole päätöstenteko-oikeutta eivätkä he vaikuta suoraan projektintyöskentelyyn, vaan he voivat toimia ideoijina tai neuvonantajina. (Löow 2002, 32.) Tämän projektin tukiryhmänä toimi Kestilän vankilan vangit, henkilökunta, vertaisarvioijat, it-tukihenkilö, kirjastoinformaatikko sekä äidinkielen lehtori. Vertaisarvioijina toimivat toimintaterapiaopiskelijat Nea Hietala ja Roosa Nyman ryhmästä TTK19SM. Tukiryhmä ei kokoontunut keskenään, vaan sen eri osapuolet keskustelivat keskenään projektiin osallistuvien kanssa (Löow 2002, 32).

2.2 Projektin päätehtävät ja välitulokset

Hyvin suunniteltu ja perusteellinen pohjatyö auttaa laatimaan realistisen ja konkreettisen suunnitelman. Tarvittaessa suunnitelmaa on tärkeää mukauttaa, jotta päästään asetettuihin tavoitteisiin. Projekti etenee suunnitelmaa toteuttaen prosessimaisesti vaiheesta toiseen. Projektin eri vaiheisiin kuuluvat suunnittelu, toteutus ja arviointi/seuranta. Prosessin vaiheet kytketään toisiinsa, jolloin toiminnasta muodostuu oppiva ja kehittyvä prosessi. (Silfverberg 2007, 24-34.) Opinnäytetyöhön sisään sisältyi tuotekehittelyprosessi, jossa kehitettiin palveluna Kestilän vankilaan toiminnallista viikonloppua (Jämsä & Manninen 2000, 85).



KUVIO 2. Projektin päätehtävät ja välitulokset

Projektilla tulee olla selkeä alkamis- ja päättymisajankohta. Projektin työprosessiin perustuvan vaiheistuksen lisäksi projektin koko vaikuttaa sen osittamiseen. Suuri projekti on hyvä pilkkoa paremmin hallittavissa oleviksi osaprojekteiksi. Projektisuunnitelmassa tulee olla selkeästi asettuja välitavoitteita ja virstanpylväitä. Välitavoitteet selkeyttävät projektiryhmän toimintaa. (Ruuska 2007, 52–53.)

Projektin päätehtävänä oli aiheeseen perehtyminen, projektisuunnitelman laatiminen, toiminnallisen viikonlopun suunnittelu ja toteutus sekä projektin päättäminen. Ensimmäisenä päätehtävänä oli aiheeseen perehtyminen, jonka osatehtäviin kuului projektin rajaus, yhteydenotto toimeksiantajaan, aiheeseen perehtyminen ja tietoperustan kirjoittaminen. Työ aloitettiin marraskuussa 2021, kun idea toteuttaa opinnäytetyö yhdessä rikosseuraamuslaitoksen kanssa tuli

mahdolliseksi. Tämän jälkeen aihe rajattiin, jonka jälkeen opinnäytetyön aihe sai hyväksynnän opettajilta. Hyväksynnän saatua lähdettiin etsimään tutkimuksia, kirjoja ja lähteitä tietoperustaa varten ja välituloksena syntyi tietoperusta, joka lähetettiin opettajille arvioitavaksi maaliskuussa 2022. Teoriaperusta sisälsi kattavasti tietoa, eikä sitä tarvinnut projektin tässä vaiheessa muokata.

Ohjaavaksi teoriaksi valikoitui Do-Live-Well viitekehys sen monitahoisuuden ja toimintoja korostavan näkökulman vuoksi. Viitekehyksessä toiminnot mitä tehdään jokapäiväisessä arjessa, lisää ihmisen terveyttä ja hyvinvointia. (DO-LIVE-WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022.) Projektissa yhteisöllisyys näkökulma on toisena keskeisenä teoriana. Se korostaa meidän jokaisen haluaa tuntea kuuluvansa johonkin (Fazio 2017, 6). Toimintaterapialla voidaan vaikuttaa asioihin yhteisölläisesti, joka sisältää sosiaalisen tuen ja kyvyn tavoittaa monia yksilöitä (Scaffa & Reitz 2014, 22). Toiminnallisen viikonlopun aikana suoritettujen toimintojen sekä kokemusten lisääminen arkeen antaa vangeille kokemuksia ja erilaisia keinoja yhteisössä toimimisesta.

Toinen päätehtävä oli projektisuunnitelman laatiminen, jonka osatehtäviin kuului projektisuunnitelman kirjoittaminen ja sen hyväksyttäminen. Projektisuunnitelman kirjoittaminen alkoi jo syksyllä 2021 tutkivan kehittämisen opintojaksolla, jolloin suunnitelma oli hyvin suppea. Laajemmin projektisuunnitelma muodostui huhtikuussa 2022. Rikosseuraamuslaitokselle tuli lähettää tutkimuslupahakemus, joka sisälsi projektisuunnitelman. Projektisuunnitelmaa tehdessä tehtiin opinnäytetyön työsuunnitelma (LIITE 1), riskilista (LIITE 2), kustannusarvio (LIITE 3). Tutustumiskäynnillä vankilassa laadittiin esittely projektiryhmän jäsenistä (LIITE 4). Välituloksena syntyi projektisuunnitelma, joka lähetettiin arvioitavaksi opettajille huhtikuussa 2022.

Kolmas päätehtävä oli toiminnallisen viikonlopun suunnittelu ja toteutus, jonka osatehtäviin kuului ideointi, toimintapäivän luonnostelu, toimintojen valinta, aikataulun suunnittelu, ennakkovalmistelut, toimintapäivän järjestäminen ja palautteen kerääminen. Toimintojen suunnittelemisesta ja ideoisesta syntyi toimintapäivän luonnos. Projektissa aikataulu ja toiminnot suunniteltiin toiminnalliselle viikonlopulle (LIITE 5) ja luotiin toiminnallisesta viikonlopusta mainos (LIITE 6). Päätehtävän välituloksena järjestettiin 4.6.-5.6.2022 toiminnallinen viikonloppu Kestilän vankilan vangeille. Vangeilta ja henkilökunnalta kerättiin kirjallista palautetta (LIITE 7 ja LIITE 8), jossa kysymykset laadittiin laatutavoitteiden pohjalta. Viikonlopulta kerättiin lisäksi suullista palautetta toiminnallisen viikonlopun aikana ja heti toimintojen jälkeen.

Viimeinen pätehtävä oli projektin päättäminen. Tämän pätehtävän osatehtäviin kuului teoriaperustan muokkaaminen lopulliseen muotoon, palautteen analysointi, raportin laadinta, vertaisarviointi, kypsyysnäyte sekä opinnäytetyön palautus, arviointi, esittely ja hyväksyminen.

2.3 Projektin kustannukset

Projektin lopputuotteelle tulee arvioida hinta ja valvoa kustannuskertymää koko projektin ajan. Projektin ensisijainen tavoite ei ole koskaan kustannusten minimointi, vaan niiden suhteuttaminen hyötyihin. Projektin suunnitteluvaiheessa voidaan parhaiten vaikuttaa kustannuksiin, koska silloin tehdään suunnittelupäätöksiä, joilla on suuri vaikutus kokonaiskustannuksiin. Suunnittelun jälkeen lopputuotteella on hintalappu ja projektin kustannusrakenne on selvä. (Ruuska 2007, 208–209.) Projektin kustannukset muotoutuvat matkakuluista Oulun ja Kestilän vankilan välillä sekä majoitus Kestilässä toiminnallisena viikonloppuna. Nämä kulut projektiryhmän jäsenet kustantavat itse. Toiminnallisen viikonlopun toiminnoista tulevista kustannuksista vastaa Kestilän vankila. Kestilän vankila määrittäi toiminnalliselle viikonloppulle noin 500 euron budjetin, jonka pohjalta laaditaan kustannusarvio (LIITE 3). Toiminnallisen viikonlopun kustannukset koostuvat välineistä, ruokailusta ja toiminnoista. Tarkoituksena on hyödyntää mahdollisimman paljon jo olemassa olevia välineitä. Laskelmaan merkataan toteutuneet kustannukset, joille on oma sarakkeensa.

2.4 Riskien hallinta

Projektin hallinta on epävarmuuden ja vaihtelevien olosuhteiden hallintaa. Riskienhallinnan tarkoituksena on vähentää epävarmuutta ja varautua odottamattomiin tilanteisiin. Riskienhallinta on jokin menettely, jolla voidaan todeta, että riskit on tunnistettu ja tarvittaviin toimenpiteisiin puututtu. Riskit pyritään minimoimaan, riskejä analysoidaan ja tehdään projektin aikana lista mahdollisista riskeistä. Riskien varalle sovitaan menetelmiä tarvittavista toimenpiteistä, riskilistaa seurataan ja ylläpidetään. Yksityiskohtainen suunnittelu ja valvonta takaa onnistuneen lopputuloksen. (Ruuska 2007, 248.)

Projektissa ongelmia ilmenee yleisesti hallinnan tai menetelmien riittämättömyydestä, eikä niinkään teknillisistä syistä. Ongelmat voivat johtua huonosta organisoinnista tai puutteellisesta suunnittelusta, jolloin projekti ei toimi kokonaisuutena eikä projekti onnistu tehtävässään odotetulla tavalla. Oikeanlaisella projektin hallinnalla voidaan ennakoida ja välttää ongelmia, joita tyypillisesti

projektissa esiintyy. (Ruuska 2012, 248–249.) Projektissa oli useita erilaisia riskitekijöitä, joista isoimpana oli aikataulujen yhteensovittaminen sekä niiden pitävyys. Toiminnallisen viikonlopun päivämäärä saatiin aika myöhäisessä vaiheessa sovittua, johon vaikutti niin järjestäjien kuin vankilan aikataulut. Toiminnallisen viikonlopun riskeinä oli myös toimintojen tarkoituksenmukaisuus, kohderyhmäläisten osallistuminen, sekä budjetissa pysyminen. Budjetti vaikutti toimintojen suunnitteluun ja järjestelyihin ja osa toiminnoista rajautui pois korkeiden kustannusten vuoksi. Toiminnallisen viikonlopun riskit ovat tarkemmin kuvattuna riskilistassa (LIITE 2).

Riskien syyt on selvitettävä, jotta näitä voidaan hallita projektin aikana. Riskien hallintaan on hyvä nimetä vastuuhenkilöitä, ja nämä voivat löytyä projektiorganisaation sisältä tai ulkopuolelta. Projektista tunnistetuille riskeille ja niille kohdistetuille toimenpiteille on oltava vastuuhenkilö projektiryhmän sisällä. (Ruuska 2012, 255–256.) Projektin riskien hallinnasta vastasi projektiryhmä, joka oli vastuussa aikataulutuksesta ja siinä pysymisessä. Projektiryhmä oli yksin vastuussa myös toimintojen suunnittelusta ja toteutuksesta. Riskien hallinnan osalta tehtiin aikataulusuunnitelma sekä kohderyhmä sai osallistua toimintojen suunnitteluun. Kohderyhmän toiveista kirjoitettiin kattavat muistiinpanot. Suunnittelun ja toteutuksen osalta muotoutui lukujärjestys toiminnalliselle viikonlopulle (LIITE 6). Hankinnat ja tarvittavat välineet kirjattiin ylös ja jätettiin riittävästi aikaa välineiden hankkimiseen ja toimintojen suunnitteluun. Yhteyshenkilöön otettiin yhteyttä tilojen mahdollisuuksista ja olemassa olevista materiaaleista.

2.5 Projektin viestintä

Viestinnän tarkoituksena on pitää kaikki projektiin liittyvät henkilöt ja sidosryhmät ajan tasalla projektin etenemisestä. Tiedottaminen ja projektin mainostaminen on tarpeellista, jotta projektiin osallistuvat ja muut projektiin liittyvät tahot ovat ajan tasalla. (Lööv 2002, 77.) Projektin aikana ensisijaiset viestintäkeinot projektiryhmän sisällä oli sähköpostit, tekstiviestit ja puhelut. Ohjausryhmään sekä yhteistyökumppaniin pidettiin yhteyttä sähköpostitse, puhelimitse sekä sovittujen tapaamisten kautta. Yhteydenpitoa tapahtui koko projektin ajan projektiryhmän, ohjausryhmän ja tilaajan välillä.

Viestintä on kaksisuuntainen prosessi ja vastuu viestinnän onnistumisesta on sekä lähettäjällä että vastaanottajalla. Viestintä voi olla sekä yksi- että kaksisuuntaista. Yksisuuntaisessa viestinnässä lähettäjä määrää yksinään, mitä viesti sisältää ja miten se välitetään. Tässä etu on sen lähettäjälle,

sillä näin hän saa sanotuksi sen mitä haluaa ja se käy nopeasti. Kaksisuuntaisessa viestinnässä molemmat osapuolet välittävät tietoa ja vuoropuhelua ja viestin sisältöä voidaan käydä yhdessä läpi. (Löow 2002, 137.) Viestintä projektin aikana opettajiin ja yhteistyötahoon tapahtui kaksisuuntaisen viestinnän avulla eri viestintävälineitä apuna käyttäen. Toiminnallista viikonloppua ja toimintaterapiaa markkinoitiin vankilan henkilökunnalle ja vangeille niin yksi- kuin kaksisuuntaisen viestinnän avulla. Yksisuuntaista viestintää hyödynnettiin esittelyjulisteesa (LIITE 4) sekä toiminnallisen viikonlopun mainosjulisteesa (LIITE 5).

3 VANKILAYMPÄRISTÖ, TOIMINTA VANKILASSA JA ASIAKASKUNTA

Suomessa on 28 vankilaa, joissa on 31 avovankilaosastoa, miehet ja naiset sijoitetaan vankilassa eri osastoille. Kestilän vankila on naisten avolaitos, jonne sijoitetaan vankeja, jotka sopeutuvat suljettua laitosta vapaampiin oloihin. Rikosseuraamuslaitoksen ajatuksena on rikoksettomaan elämään valmentaminen myötävaikuttamalla uusintarikollisuuden vähentämiseen sekä rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymisen katkaiseminen. Rikosseuraamuslaitos huolehtii osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta pitämällä yllä laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää. Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomaisena. Rangaistusajan suunnittelu, rangaistuksen suorittaminen ja vapautumisvaihe muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. (Rikosseuraamuslaitos 2022, hakupäivä 13.9.2022.)

Rikosseuraamuslaitos tekee yhteistyötä muiden viranomaisten, palveluntuottajien, kolmannen sektorin, kokemusasiantuntijoiden ja tuomittujen läheisten kanssa. Tämä on yksi strategisista tavoitteista, jonka tavoitteena on liittää vanki osaksi yhteiskunnan peruspalveluita sekä auttaa vankeja palvelujatkumoiden järjestämisessä. (Rikosseuraamuslaitos 2020, hakupäivä 6.4.2022.)

3.1 Ympäristön mahdollisuudet ja rajoitukset

Toimintaterapiassa ympäristö määritellään laajasti sisältäen fyysiset, sosiaaliset, kulttuuriset, asenteelliset, taloudelliset ja organisaationaaliset elementit. Ihmisten arjen toiminnot tapahtuvat useissa eri ympäristöissä. Toimintaterapeutti tunnistaa yksilön omat ympäristöt, joita voivat olla koti, yhteisö työpaikka ja koulu. Ympäristössä eri tekijät voi tukea ja mahdollistaa tai estää ja rajoittaa ihmisen jokapäiväistä toimintaa. Rajoittavia tekijöitä voi olla fyysiset esteet tai sosiaaliset riskit, joita voi olla sosiaalinen leimautuminen ja syrjintä. Ympäristöllä on suuri merkitys henkilön arjessa suoriutumiseen ja on keskeistä tunnistaa ympäristön eri tekijät, pyrkien mukauttamaan ympäristöä henkilön tarpeiden mukaan. (Rigby, Craciunoiu, Stier & Letts 2017, 351–352.)

Vankilaympäristö voi asettaa erilaisia haasteita, kuten jäsennellyt ja yksitoikkoiset rutiinit, maantieteellinen eristyneisyys, vapauden menetys, turvallisuuden, läsnäolon, rajoitetun liikkumisen sekä rajoitetun pääsyn esineisiin ja työkaluihin. Vankien toimivaltaa on myös rajoitettu. (Grasswell, Dieleman, Ghanouni, 2020, viitattu 6.4.2022.) Eri maissa vankiloiden olosuhteet voivat vaihdella

suuresti keskenään, mutta johdonmukaisiin laitostäytäntöihin kuuluu vangin eristäminen sekä tarkka seuranta. Vankilassa ylläpidetään sosiaalista valvontaa, mikä tapahtuu hallitsemalla vangin fyysistä ja sosiaalista ympäristöä. (Muñoz 2009, 193.) Suomessa vankien tulee noudattaa yleisiä järjestysmääräyksiä sekä henkilökunnan määräyksiä ja ohjeita. Vangeilta rajoitetaan käyttöesineiden määrää, sosiaalisia kontakteja vankilan ulkopuolelle, sekä kirjeenvaihtoa ja puhelinsoittoa voidaan tarvittaessa valvoa. Sosiaalisia kontakteja mahdollistetaan vankilaympäristössä vierailuilla, tapaamisilla ja perhetapaamisilla. Vangit voivat saada poistumislupia vankilan ehtojen mukaisesti. (Rikosseuraamuslaitos 2020, hakupäivä 13.4.2022.)

Toimintaterapiassa ihmiset nähdään usein ympäristön kontekstissa, jossa he tekevät päivittäisiä toimintoja. Ympäristö tarjoaa kontekstin yksilön päivittäisille toiminnoille ja ympäristötekijät vaikuttavat ihmisten käyttäytymiseen. (Rigby, Craciunoiu, Stier & Letts 2017, 351.) Lähtökohtaisesti vankien suhtautuminen vankilaan ajatellaan olevan negatiivista sillä vankilassa olemisen lähtökohtana ei ole valinnanvapaus, vaan kyseessä on rangaistus. Vankiloiden jatkuva ja välitön ruumiillinen kontrolli sekä valvonnan alituinen läsnäolo perustuu vankiloiden turvallisuuteen, mutta samalla tukee vallan hierarkiaan perustuvaa toimintaa. (Salovaara 2019, 167.) Toimintaterapeutin työskennellessä eri ryhmien tai väestöryhmien kanssa tulee ympäristötekijät ottaa aina huomioon. Tilanteissa huomioidaan yleisesti ympäristöä käyttävän ihmisen ominaisuudet ja ympäristötekijät arvioidaan suhteessa yleiseen väestöön. Tällä tavalla terapeutit voivat esimerkiksi muokata ympäristöjä useiden käyttäjien tarpeiden tyydyttämiseksi yhden asiakkaan sijaan. (Rigby ym. 2017, 352.)

3.2 Vankien kuntoutus

Vankilassa pyritään syrjäytymiskiirteen katkaisuun ja mahdollistamaan vangeille tarkoituksenmukaista toimintaa. Vankilassa järjestettäviä toimintoja on työtoiminta erilaisissa työpajoissa, avolaitostyö sekä siviilityö. Vankilassa on mahdollista suorittaa ammatillisia tutkintoja tai niiden osia usealla työalalla. Avolaitostyössä vangeilla on työkohteita, jotka voi kuulua useille eri tahoille, kuten kunnille, seurakunnille tai yleishyödyllisille tahoille. Avolaitoksissa vanki voi tehdä töitä vankilan ulkopuolella siviilityöluvalla, sekä oman työn tekeminen on mahdollista tietyn rajoituksen. Pidempiaikaisille vangeille laaditaan kartoitus, jonka tarkoituksena on vaikuttaa uusintarikollisuuteen ja sijoittaa vanki tarkoituksenmukaiseen toimintaan, kuten päihdeohjelmaan. (Rikosseuraamuslaitos 2020, hakupäivä 6.4.2022.)

Vankilan ensisijainen tehtävä on vankien kuntouttaminen takaisin yhteiskuntaan sopivaksi kansalaiseksi. Vankien kuntoutuksen keskeisenä tavoitteena on elämänhallinnan lisääminen. (Kurki, Kurki Suutarinen & Taruvuori 2010, 59–61.) Vankilassa ollessaan vangit ovat velvollisia arjessaan tekemään työtä tai osallistumaan koulutukseen tai johonkin muuhun toimintaan. Vankien tulee huolehtia ympäristön siisteydestä ja muista taloustöistä. Toimintojen tarkoituksena on vahvistaa vankien valmiuksia rikoksettomaan elämään. Ne parantavat vankien työ- ja toimintakykyä sekä tukevat päihdeetöntä elämää. (Rikosseuraamuslaitos 2020, hakupäivä 6.4.2022.)

Vankitoiminnoilla tarkoitetaan vankityötä, vankien koulutusta, kuntoutusta sekä toiminta- ja päihdeohjelmia. Nämä ovat keskeisiä toimenpiteitä, joiden avulla pyritään vähentämään vankien uusintarikollisuutta sekä edistämään yhteiskuntaan integroitumista. Vangeilla on vapaa-ajalla mahdollisuus osallistua esimerkiksi liikuntaan, hengellisiin tilaisuuksiin ja harrastustoimintaan, joita pyritään järjestämään vankitoimintojen ohelle. (Tyni 2015, 14.) Vankiloissa tehtävän työn tulisi vastata yhteiskunnassa tehtävää työtä ja sen tavoitteena on kehittää ja viedä eteenpäin vankien ammattitaitoa ja työkykyä (Salovaara 2019, 167). Vankien kuntoutuksessa tarkastellaan enemmän kuntoutujan voimavaroja ja ympäristöön vaikuttavia toimenpiteitä. Kuntoutuksen suunnittelussa korostetaan vangin omaa aktiivisuutta ja asiantuntijana toimimista. (Kurki ym. 2010, 61, 70.)

3.3 Naisvangit

Suomessa vangeista noin seitsemän prosenttia on naisia, joista noin puolet on ensikertalaisia (Rikosseuraamuslaitos 2017, 12). Rikoksiin syyllistyminen ja teko on usein pitkän jatkumon tulos ja naisilla rikoksiin syyllistyminen on määrällisesti vähäisempää kuin miehillä. Usein vankilassa oleva nainen on tehnyt ainoastaan yhden rikoksen, joka on johtanut vankeustuomioon. Rikos voi romahduttaa koko siihenastisen elämän ja johtaa perheen, työn sekä asunnon menettämiseen. (Salovaara 2019, 19, 21, 24.) Naisvangit leimaantuvat kahdesta syystä vähemmistöön vankilaympäristössä, koska ovat joutuneet vankilaan sekä sukupuolensa takia (Tammi-Moilanen 2020, 93). Leimaantumista pahentavat vankilarangaistukseen johtaneet teot, päihde- ja mielenterveysongelmat, velkaantuminen, toimeentulovaikkeudet ja asunnottomuus (Lind, Härkäpää & Kostamo-Pääkkö 2018, 318).

Naisten vähäisyys ja poikkeaminen vankilan miesnormista saattaa aiheuttaa perspektiiviharhan, jossa naiset ovat poikkeuksellisia tapauksia vankeinhoidossa. Naisten vähäinen määrä ja

vankilassa toteutettavat miehille suunnatut toimintaohjelmat, vaikeuttavat nais erityisyyden huomiointia. Oli kyse sitten vankeudesta tai vapaudesta, naisia ei tulisi kohdella kuten miehiä. (Salovaara 2019, 24.) Naisvangit ovat jääneet vankeinhoidossa sivuun, kun on suunniteltu vankilan tiloja, toimintoja, turvallisuutta tai henkilökunnan kouluttamista (Tammi-Moilanen 2020, 72). Suomessa naisille suunnatut ryhmätoiminnot vankilassa ovat vähäisiä. Osastojen ja yksiköiden toiminnallisissa suunnitelmissa tulisi huomioida, että naisvangit tarvitsevat muita vankeja enemmän ohjausta ja valvontaa. Sama työtapa, joka toimii miesvankien osastoilla, ei sovellu naisvankien parissa. (Tammi-Moilanen 2020, 92–93.)

Mies- ja naisvangeilla on samantapaisia ongelmia, mutta naisten parissa korostuu nais erityisten tukitoimien tarve, sillä naisen tulisi saada olla nainen myös vankilassa. Naiset tarvitsevat erityisesti tukea käsittelemättömiin traumakokemuksiin, tukea suhteessa lapsiinsa sekä päihdekuntoutusta. (Salovaara 2019, 34–35.) Kansainväliset suositukset korostavat, että naisvankien kanssa työtä tekevä henkilöstö tulee kouluttaa sukupuolisensitiivisyydestä, nais erityisyydestä, sekä saada perehdytys naisvankityöhön. Kaikissa niissä vankiloissa, joissa on naisvankiosasto, tulisi olla aina läsnä naispuolinen työntekijä. (Tammi-Moilanen 2020, 80–83.)

4 YHTEISÖLLISYYDEN MERKITYS TOIMINTATERAPIASSA

Toimintaterapeutit nähdään yleisesti työskentelevän yksilöiden parissa. Toimintaterapialla on kuitenkin pitkä historia yhteisön ja väestön kanssa työskentelyssä oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. (Irvine-Brown, Ware, Malfitano, Tommaso 2021, 309.) Townsend ja Wilcock (2004) toivat toimintaterapiaan toiminnallisen oikeudenmukaisuus -käsitteen, joka laajensi toimintaterapian sosiaalista kontekstia sisältämään työskentelyä ihmisten, järjestöjen ja yhteisöjen parissa, jotka kokevat toiminnallista köyhyyttä, vieraantumista tai epätasapainoa. Toimintaterapian roolia tulisi vahvistaa, jotta mahdollistetaan kaikille pääsy heille merkityksellisiin toimintoihin ja tämän vuoksi toimintaterapian rooli tulisi nähdä yhteisössä ensiarvoisen tärkeänä. (McGrath 2017, 550.)

Yhteisö käsitteestä kirjoitetaan ja siihen viitataan usein tänä päivänä. Sitä käytetään maailmalla laajasti eri ammateissa ja kirjallisissa tutkimuksissa, kuin myös lehdissä. Käsite voidaan määritellä usealla eri tavalla ja määritelmä muuttuu jatkuvasti. (Fazio 2017, 6.) Seuraavat näkökulmat tarjoaa kattavan ja laajemman ymmärryksen yhteisöstä. Ensiksi yhteisö on ei instituutionaalisesti kokoontunut joukko ihmisiä, joilla on yhteinen tavoite tai tarkoitus. Toiseksi se on tila, jossa ihmiset ajattelevat itsenäisesti, unelmoivat unelmiaan ja tulevat yhteen luomaan ja juhlimaan yhteistä ihmisyyttä. Kolmanneksi siinä on joukko ihmisiä, jotka asuvat maantieteellisesti samalla alueella ja jotka jakavat samanlaisen kulttuurin, arvot ja normit ja ovat järjestäytyneet yhteiskuntarakenteeseen, jossa yhteisö on muodostunut ajan kuluessa. Yhteisössä toimiessa ihmiset tulevat olemaan yhdessä toisten kanssa, kokoontuen tekemään yhdessä asioita. (Scaffa & Reitz 2020, 7.)

Ryhmä on oma yhteisönsä, sisältäen samoja elementtejä kuin yhteisö. Ryhmään kuuluu joukko ihmisiä, jotka vaikuttavat toinen toisiinsa ja jotka saa tyydytystä ryhmän jäsenenä olemisessa ja ovat vuorovaikutuksessa jonkin tarkoituksen vuoksi. Ryhmäläisillä on omat roolit, he ovat riippuvaisia toisistaan ja kommunikoivat keskenään. Ryhmässä toimiminen on ihmisille luontaista ja niillä on sekä hyviä että huonoja vaikutuksia ihmisiin. Ryhmän tarkoituksena on saada asiakas tuntemaan olonsa hyväksytyksi. Tätä hyödyntämällä asiakkaan kuntoutumisessa, lisätään yhteenkuuluvuutta, sekä ideoiden, tunteiden ja ongelmien jakamista. Sen avulla voidaan vaikuttaa myös muuttuviin asenteisiin, identiteetin, sekä varmuuden ja itseluottamuksen luontiin. Se auttaa lisäämään motivaatiota tehtävien teossa ja harjoittelemaan konfliktien ratkaisemista. (Crouch 2021, 3–4.)

Ryhmäterapia soveltuu useissa tilanteissa toimintaterapian toteutustavaksi. Ryhmät muodostavat erilaisia yhteisöjä, jotka mahdollistavat esimerkiksi osallistujien sosiaalisten- sekä tunnetaitojen opettelua. Se mahdollistaa tukea myös useammalle samanaikaisesti. Sosiaalisia taitoja opetellessa koetaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta ryhmään, mikä edistää terveyttä ja hyvinvointia. Toimintaterapiaryhmässä pystytään vahvistamaan itseluottamusta antamalla asiakkaan harjoitella eri rooleja. Ryhmässä voidaan keskittyä auttamaan ilmaisemaan tunteita ja eläytyä toisen tilanteeseen toimintoja tehdessä. Toimintaterapeutti voi antaa mallia vaikuttavista tavoista vastata ja ratkaista ongelmia, korjata väärinkäsityksiä ja ratkaista konflikteja. (Cole 2017, 241–242, 255.) Ryhmässä toimiminen antaa kokemuksen vertaisuudesta, mikä on tärkeää, sekä auttaa kehittämään ryhmän sisäisiä sosiaalisia verkostoja, jotka edistivät läsnäoloa, osallistumista ja keskustelua (Jaegers, Skinner, Conners, Hayes, West-Bruce, Vaughn, Smith, Barney 2020, hakupäivä 6.4.2022).

Yhteisölähtöinen lähestymistapa voi olla tarkoituksenmukainen tarjottaessa ennaltaehkäisy- ja terveydenhuoltopalveluita yksilöille. Se mahdollistaa kohdennettuja palveluja, jotka vastaavat kyseessä olevan yhteisön erityispiirteitä, aktiivisen yhteisön osallistumisen, yhteisölähtöiset prioriteetit ja mahdollisuuden järjestelmälliseen lähestymistapaan. Yhteisölähtöisillä lähestymistavoilla pyritään tekemään muutoksia terveyden paranemiseen sosiokulttuurisesta, poliittisesta, taloudellisesta ja ympäristöllisistä näkökulmista. Yhteisölähtöiset palvelut ovat väestöpohjaisia keinoja, jotka yhteisö on itse käynnistänyt ja ohjannut käytettävissä olevien resurssien, sekä tarvittaessa ulkopuolisen tuen avulla. Keskeisenä tavoitteena yhteisön terveyden edistämiseksi on, että jokainen yhteisön jäsen kokee sellaisen hyvinvoinnin ja elinvoimaisuuden, jonka kautta hän voi vaikuttaa ja osallistua yhteisön toimintaan sekä nauttia yhteisön toiminnasta. (Scaffa & Reitz 2014, 22.)

Vankilasta palaaminen yhteiskuntaan on monimutkaista. Toimintaterapeutti työskentelee yhteisössä vankien kanssa käyttäen erilaisia tietoja ja taitoja. Toimintaterapeutilla tulee olla korkea tietämys yleisestä toimintaterapiasta, mielenterveydestä, yhteisöjärjestelmistä sekä rikosoikeudesta työskennellessään tässä yhteisössä. Toimintaterapeutti saa lisäkoulutuksia tarvittaessa mielenterveyskuntoutuksesta, mutta parhaiten asiakkaiden oikeudellisista asioista opitaan käytännön työstä. Yhteisössä, ryhmäkodeissa tai työtoiminnassa toimintaterapeutilla ei välttämättä ole tietoa asiakkaan rikostaustasta. Täydennyskoulutusten ja instituutioiden perehdytysohjelmien kautta toimintaterapeutti voi ymmärtää mielenterveyden haasteita, jotka

ajavat ihmisen rikollisuuteen. Tämä on tärkeää hoidon, elinolojen sekä rikoslääketieteellisen tekijöiden seurauksien kannalta. Oikeiden tietojen avulla toimintaterapeutit voivat auttaa vankeja palaamaan yhteiskuntaan ja kunnioittamaan heidän vapauttaan sekä lain ohjaamaa yhteisöä. (Scaffa & Reitz 2014, 309, 312.)

5 TOIMINTATERAPIAN TOTEUTUS VANKILASSA

Toimintaterapeutit auttavat asiakkaitaan lisäämään heidän kykyänsä tehdä arjen asioita, harjoittaa toimintoja, jotka ovat heille merkityksellisiä ja omaksumaan asiakkaalle uusia toimintoja. Toimintaterapiaa saavat ihmiset, joilla on haasteita, jotka häiritsevät heidän mahdollisuuksiansa osallistua päivittäisiin ja merkityksellisiin toimintoihin. Kaikkien toimintaterapioiden yhteinen tavoite on parantaa henkilön kykyä osallistua jokapäiväiseen elämään. (O'Brien & Hussey 2018, 5.)

Toimintaterapeutit, jotka ovat ottaneet haasteen kehittää käytäntöään rikosseuraamusalalla, ilmoittavat usein tuntevansa olevansa eristyksissä ja kaipaavansa verkostoitumista muiden tällä alalla työskentelevien kanssa. Toisin kuin hoitotyön, psykologian, sosiaalityön tai psykiatrian aloilla, useat kirjoittajat ovat kommentoineet tutkimusnäytön puutetta toimintaterapiakäytäntöjen tukemiseksi rikosseuraamusalalla, ja monet ovat ehdottaneet mekanismeja tämän rajoituksen käsittelemiseksi. (Muñoz, Farnworth, Dieleman 2016, 222.)

Rikosseuraamusalalla työskentelevät toimintaterapeutit mahdollistavat osallistumisen toimintoihin elämän eri osa-alueilla (Muñoz, Farnworth, Dieleman 2016, 224). Kuten jo aiemmin on mainittu, toimintaterapeutti tukee ja ymmärtää toimintaan osallistumisen olevan olennainen osa terveyttä sekä ymmärtää yksilön tarpeet. Toiminnallisen tasapainon tunnistaminen on erityisen tärkeää, sillä on hyvä huomioida mitkä toiminnot ovat ei toivottuja ja haitallisia yksilölle. Uusintarikollisuutta vähentää työhön osallistuminen ja positiiviset perhe roolit. (Connell 2016, 909.)

Toimintaterapeutti hyödyntää rikosseuraamuslaitoksessa taitoaan analysoida ja mukauttaa ympäristöä mahdollistaakseen ihmisen osallistumisen toimintaterapiaan ja säilyttääkseen motivaation. Tämä voidaan saavuttaa edistämällä valinnanvapautta, tukea taitojen kehittymistä ja työskennellä kohti tavoitteita. Arjen-, tunne- ja sosiaalisten taitojen kehittämisessä toimintojen kautta voidaan keskittyä muun muassa vihanhallintaan, budjetointiin, ruuan valmistukseen, itsenäisiin elämän taitoihin, kommunikaatioon, itsevarmuuteen, motivaatioon, kirjallisuuteen, opiskeluun, sosiaalisiin taitoihin, ihmissuhteiden kehitykseen ja vapaa-aikaan. Näitä voidaan toteuttaa niin selli ympäristössä kuin yhteisössä toimintojen avulla. (McNeill, Banningan 2014, 431.)

Osa toimintaterapeuteista pitää rajoittavaa ympäristöä isoimpana esteenä ja instituutiota liian hallitsevana, mikä vaikeuttaa valintojen tekemistä ja itsenäisyyden edistämistä (McNeill, Banningan

2014, 431). Toimintaterapian toimintaa vankilaympäristössä haastaa myös se, ettei ole määritelty parhaita käytänteitä rikosseuraamuslaitoksessa työskentelemiseen, eikä sitä, miten pystytään mittaamaan laatua tai tehokkuutta tai miten varmistaa näyttöön perustuvat käytännöt (Connell 2016, 910). Selkeiden käytäntöjen puutteiden vuoksi, jokainen toimintaterapeutti toteuttaa toimintaterapiaa vankiympäristössä tehden siitä oman näkemyksensä ja kokemuksensa perusteella, toteuttaen asiakkaan tavoitteet ja toiveet huomioiden (McNeill, Banningan 2014, 431).

Parhaimmillaan toimintaterapia keskittyy asiakkaan osallisuuteen, henkilökohtaisiin valintoihin ja voimaantumiseen. Toimintaterapeutti auttaa asiakasta luomaan omia strategisia ratkaisuja, jotka parantavat yksilön voimaantumista ja auttavat asiakasta saavuttamaan omia tavoitteita. Toimintaterapeuttien on tarjottava kuntoutusta, joka noudattaa heidän eettisiä periaatteitansa ja paradigmaa. Kun työskennellään vankien kanssa, toimintaterapeutin on tiedettävä oikeudelliset, psykiatriset ja yleiseen turvallisuuteen liittyvät asiat, jotka ovat aina osa asiakkaan elämää. Terapeutin on oltava myös tietoinen siitä, kuinka nämä tekijät voivat vaikuttaa heidän minänsä tietoiseen käyttöön, henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja yhteisön tukeen (kuten mielenterveys- tai sosiaalityöntekijän saatavuuteen). (Scaffa & Reitz 2014, 312–313.) Minän tietoisella käytöllä tarkoitetaan toimintaterapeutin tapaa muokata itseään siten, että terapeutista tulee tehokas työkalu työskennellessään asiakkaan kanssa arviointi- ja terapiaprosessin aikana (Hagedorn 2000, 83). Toimintaterapeutin ammattimainen harkintakyky ja lain tunteminen ovat tärkeitä tässä yhteisössä ja toimintaterapeutin pitää olla valmis kertomaan terapiatoimenpiteistä, sekä pystyä maksimoimaan yhteisöllinen osallistuminen lakisääteisten vaatimusten mukaisesti (Scaffa & Reitz 2014, 313).

Tarjoamalla terapeutista vuorovaikutusta vangin siirtyessä yhteiskuntaan, mahdollistetaan vangin kuuleminen ja kouluttaminen, mikä pienentää vankilayhteisöelämän ja muun yhteisöelämän kuilua. Kuntoutus auttaa vankia siirtämään opittuja taitoja yhteiskuntaan ja mukauttamaan niitä yhteisöelämässä. Toimintaterapeutilla on hyvä tietää mahdolliset haasteet, joita vapauttava instituutio, yhteisön toimija ja yksilö itse asettavat yhteiskuntaan palaamisessa. Arjen tavallinen rytmi on olemassaolomme syvä tarkoitus. Päivittäinen toiminta on läsnä elämämme kaikkina aikoina ja kaikissa paikoissa. Toimintaterapeuttien tulee antaa mahdollisuus kaikille asiakkaille merkitykselliseen arkeen, ylläpitääkseen ja uudistaakseen sitä. Tämä ajatus tulisi olla läsnä kaikkien asiakkaiden kohdalla, mukaan lukien vangit ja mielenterveysasiakkaat. (Scaffa & Reitz 2014, 316, 318.)

5.1 Do-Live-Well korostaa toiminnan merkityksellisyyttä

Jo vuosituhsien ajan on tiedostettu toiminnan vaikutukset ihmisen hyvinvointiin. Erilaisilla toiminnoilla pyritään vaikuttamaan ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. (Opetushallitus & Holvikivi 1995, 9.) Toiminnot ovat niitä aktiviteetteja, joihin ihmiset käyttävät aikaansa niin yksilöinä, perheinä kuin osana yhteisöjä, ja nämä antavat merkitystä ja tarkoitusta elämälle. Toiminnot ovat niitä asioita, joita meidän tulee tehdä ja mitä meidän odotetaan tekevän. (World Federation of Occupational Therapy 2009, hakupäivä 8.4.2022.)

Toiminnan merkityksellisyydelle ei ole laadittu yleisestä määritelmää, vaan merkityksellisyys on jokaiselle ihmiselle yksilöllinen. Se sisältää kaksi ulottuvuutta, joista toinen on päällepäin suoriutumisen aikana näkyvä ja toinen on suorituksen aikana näkymättömiin jäävä sisäinen merkitys. Sisäinen merkitys on henkilökohtainen ja sillä on suurempi merkitys ihmiselle. Merkityksellisyys riippuu useista eri tekijöistä, esimerkiksi ihmisten mieltymyksistä, olosuhteista ja aiemmista kokemuksista. Toimintaterapia perustuu siihen olettamukseen, että kun ihmiset osallistuvat heille merkityksellisiin toimintoihin, he kokevat hyvinvoinnin tunteen. (Ikiugu 2018, 40,43; Hasselkus 2011, 3, 21.) Asiakkaalle merkityksellisen toiminnan tunnistaminen on tärkeää, emmekä voi tietää mitkä toiminnot ovat asiakkaalle merkityksellisiä ilman, että olemme vuorovaikutuksessa heidän kanssaan (Dunn 2017, 24).

Toimintaterapiassa on nykyään pyrkimys luokitella toimintaa sen yksilölle sisältämien merkitysten mukaan. Do-Live-Well on kanadalainen viitekehys, joka sisältää neljä pääosiota, joita ovat kokemuksen ulottuvuudet, toimintamallit, terveys ja hyvinvointitulokset ja aktiviteettiin vaikuttavat voimat. Kokemuksellisuus sisältää kahdeksan ulottuvuutta ja toimintamallissa on viisi keskeistä käsitettä, jotka kaikki vaikuttavat ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. (Moll, Gewurtz, Krupa, Law, Larivière & Lvasseur 2015, 9–13.) Viitekehysten keskeisenä sanomana onkin ”Se mitä teet joka päivä merkitsee” (DO-LIVE-WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022).

Do-Live-Well ensimmäinen osa keskittyy kokemuksen kahdeksaan ulottuvuuteen, joka auttaa luokittelemaan toiminnot sen perusteella, miten ihmiset ne itse kokevat. Ulottuvuudet on jaoteltu erilleen, mutta linkittyvät kaikki toisiinsa, keskittyen terveyden ja hyvinvointiin liittyviin kokemuksiin. (Moll ym. 2015, 12–13.) Do-Live-Well-viitekehyksessä ajatellaan, että ihminen tarvitsee monenlaisia kokemuksia. Kokemuksen ulottuvuudet ovat: kehon, mielen ja aistien aktivointi, yhteyden luominen toisiin, toimiminen osana yhteisöä ja panoksensa antaminen siihen, omasta

hyvinvoinnista huolehtiminen, sisältäen fyysisen, psykososiaalisen kuin henkisen hyvinvoinnin, toimeentulon ja turvallisuuden rakentaminen elämään, identiteetin kehittäminen ja ilmaisu, kykyjen ja potentiaalien kehittäminen sekä mielihyvän ja ilon kokeminen (DO-LIVE-WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022). Samalla toiminnalla voi olla useita eri kokemuksen ulottuvuuksia, jotka ovat jokaiselle yksilöllisiä. On tärkeää huomioida myös se, missä määrin jokainen kokemuksen ulottuvuus on läsnä ihmisen elämässä. (Moll ym. 2015, 10, 13–15.)

Viitekehyksen toisessa osassa, toimintamallissa, on viisi käsitettä, joissa tarkastellaan ihmisen tekemisen luonnetta ja kuinka he osallistuvat päivittäiseen toimintaan. Ensimmäinen käsite on **sitoutuminen**, jolla käynnistetään ja ylläpidetään osallistumista. Toinen käsite on **merkitys**, joka on subjektiivinen prosessi, perustuen henkilökohtaisiin arvoihin ja ainutlaatuisen historiaan. Kolmantena **tasapaino**, jolla tarkoitetaan toiminnallista tasapainoa. Siinä henkilöllä on oikea määrä ja oikea vaihtelu toiminnoissaan. Neljäs huomioitava tekijä on **hallinta/valinta**, jossa valinta määrittää sen tyyppiset toiminnot, joihin yksilö osallistuu ja hallintaan kuuluu sen päättäminen, kuinka hän toimii näiden valintojen perusteella. Toimintamallin viimeisenä eli viidentenä käsitteenä on **rutiinit**. Rutiineilla on potentiaalia edistää terveyttä, on tärkeää pohtia rutiinien ominaisuuksia, henkilökohtaista ja sosiaalista kontekstia ja sitä, kuinka ne vastaavat yksilön ainutlaatuisia tarpeita. (Moll ym. 2015, 16; DO-LIVE-WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022.)

Viitekehyksen kolmas osa keskittyy terveyteen ja hyvinvointiin liittyviin tuloksiin (Moll ym. 2015, 17). Yksi tämän viitekehyksen keskeinen osa on, ettei keskitytä pelkästään yksilöön ja hänen terveyteensä ja hyvinvointiin, vaan tunnistetaan laajempi sosiaalisen ja poliittisen konteksti tarve, joka vaikuttaa yksilön mahdollisuuksiin ja saavutettavuuteen. Tässä mallissa terveyden ja hyvinvointitulokset menevät pidemmälle kuin vain sairauteen tai vamman puuttumiseen. Hyvinvoinnin painopiste on monenlaisissa tuloksissa, jotka sisältävät fyysisen ja henkisen terveyden lisäksi sosiaalisen, emotionaalisen ja henkisen hyvinvoinnin. (DO-LIVE-WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022.)

Viimeinen osa keskittyy aktiviteettiin vaikuttaviin tekijöihin eli kontekstuaalisiin voimiin, jotka vaikuttavat siihen mitä ihmiset tekevät päivittäin (Moll ym. 2015, 17). Henkilökohtaiset ja sosiaaliset voimat voivat vaikuttaa ihmisen osallistumiseen ja monet voimat voivat vaikuttaa ihmisen kokemuksiin, toimintatapoihin ja tuloksiin. Toimintamallien hallintaa ja valintoja voivat rajoittaa monet henkilökohtaiset ominaisuudet, mutta on myös monet ulkoiset voimat, jotka vaikuttavat siihen, mitä ihmiset tekevät päivittäin. Institutionaaliset voimat voivat vaikuttaa saavutettavuuteen

sekä ympäristötekijät ja tiukat osallistumissäännöt voivat rajoittaa ihmisten mahdollisuuksia. Yhteisön tasolla yhteisön ohjelmien rahoituksen puute voi rajoittaa mahdollisuuksia mielekkääseen osallistumiseen. (DO-LIVE-WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022.)

Terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttaa, mitä ihmiset tekevät, mutta myös se, miten he tekevät sen elämänsä yhteydessä. Jokaisessa viidessä toimintamallin osa-alueesta optimaaliset mallit johtavat terveyshyötyihin, kun taas mallien ääripäihin voi liittyä mahdollisia terveysriskejä. On tärkeää huomata, että päivittäisten toimintojen tulokset eivät aina ole myönteisiä. Jos toimintoja ei tehdä kohtuudella tai ne ovat ”pakotettuja” ja vailla merkitystä, ne voivat muuttua epäterveellisiksi. Terveyden ja hyvinvoinnin tulokset voivat myös olla monitasoisia ja muuttua ajan ja paikan myötä. Esimerkiksi osallistumisella osaksi jengiä tai laittomaan huumeidenkäyttöön voi olla useita myönteisiä ja negatiivisia lyhyen ja pitkän aikavälin terveys- ja hyvinvointivaikutuksia. Yhteiskunnan odotukset sopivasta käytöksestä voivat myös vaikuttaa siihen, pidetäänkö toimintoja terveisinä vai epäterveisinä. (DO-LIVE-WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022.)

5.2 Toimintaterapian menetelmät ohjaamassa kuntoutusta

Viitekehysessä perimmäisenä tavoitteena on ohjata sellaisten työkalujen kehittämistä, jotka sitouttavat ja auttavat pohtimaan, kuinka yksilöt käyttävät aikaansa ja edistävät terveellisen toiminnallisen sitoutumisen mahdollisuuksia (Moll ym. 2015, 11). Yksilötasolla Do-Live-Well viitekehystä voidaan käyttää kehittämään työkaluja, jotka herättävät pohdiskelua ajankäytönmalleista ja lisäävät ymmärrystä osallistumisen mahdollisuuksista ja haasteista, sekä tiettyjen toimintamallien riskeistä ja hyödyistä. Siirtymäaikoina, jolloin tutut toimintamallit häiriintyvät tai muuttuvat, viitekehys voi ohjata keskustelua terveyteen ja hyvinvointiin kohdistuvista vaikutuksista. Yhteisön tasolla voidaan käyttää edistämään sellaisten sosiaalisten ja fyysisten ympäristöjen mahdollisuuksien kehittämistä, joka tarjoaa tasavertaisen pääsyn heidän terveyttään ja hyvinvointiaan edistäviin toimintoihin. (Moll ym. 2015, 18.)

Rikosseuraamuslaitoksessa työskentelevien toimintaterapeuttien työn olennainen osa on helpottaa turvallista ja onnistunutta siirtymistä yhteisöelämään. Toimiminen omassa yhteisössä tarjoaa ympäristön, missä voidaan arvioida vangin riskikäyttäytymistä. Yhteisöön pääsy on välttämätöntä, kehittämällä taitoja yhteisöllisessä ympäristössä, huomioiden toiminnan porrastaminen ja mukauttaminen. Toiminnallinen osallistuminen yhteisössä auttaa tunnistamaan lisääntyviä riskejä. Vangin on tärkeää saada itseluottamusta ja pystyvyyden tunteita, jotta palaaminen yhteisöelämään

mahdollistuu. Monelle vangille intervention tavoitteeksi tulee onnistunut palaaminen yhteisöelämään. Toimintaterapiassa on tärkeää tunnistaa tuen tarve, jotta toiminnallinen suoriutuminen saadaan maksimoitua (Connell 2016, 920–921.)

Do-Live-Well viitekehyksen yhtenä tavoitteena on innostaa yhteistyötä poliittisten päättäjien ja palveluntarjoajien kanssa. Sen avulla voitaisiin pohtia laajemmin, mitä ihmiset tekevät joka päivä ja kuinka terveyttä voidaan edistää toiminnan ja toimintatapojen avulla. Sen tarkoituksena on lisätä toiminnallinen näkökulma kansanterveyteen ja yhteisön kehitystä koskeviin keskusteluihin. Viitekehys tarjoaa työkaluja paikkoihin, joissa on toiminnallisten puutteiden riski. Viitekehys tarjoaa erilaisia toimintavaihtoehtoja ja on luomassa terveyttä edistäviä malleja kehon, mielen ja aistien kautta. (Moll ym. 2015, 18.)

Jokaisessa viidessä toimintamallin osa-alueesta optimaaliset mallit johtavat terveyshyötyihin. Kun taas näiden mallien ääripäät voivat liittyä mahdollisiin terveysriskeihin, esimerkiksi siten, jos ihmiset eivät ole optimaalisesti sitoutuneita, he voivat tuntea olonsa kyllästyneeksi tai ylikuormittuneeksi, ja mielekkään toiminnan menettämisen kielteinen vaikutus voi olla merkittävä. Myös liian paljon tai liian vähän toimintaa tai valinnanvaraa voi olla haitallista terveydelle ja hyvinvoinnille. Kun päivittäisiä toimintoja on rajoitettu tai otettu pois, voi ihminen menettää itsenäisyytensä. (DO-LIVE-WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022.) Vankilaympäristö tuo paljon rajoitteita vankien elämään ja viitekehyksen kautta voidaan tarkastella heidän yksilöllisiä kokemuksensa ulottuvuuksia ja toimintamalleja.

6 TOIMINNALLINEN VIIKONLOPPU

Sosiaali- ja terveysalan tuotteella on perinteisesti tarkoitettu materiaalisia tavaroita, mutta nykyään tuotteilla tarkoitetaan sekä tavaroita että palveluita. Tuotteita kehittäessä otetaan huomioon kohderyhmän erityispiirteiden tuomat vaatimukset. Keskeisiin ominaisuuksiin sosiaali- ja terveysalan palveluissa kuuluu se, että tuote ostetaan terveyden, hyvinvoinnin ja elämänhallinnan edistämiseksi. (Jämsä & Manninen 2000, 13–14.)

6.1 Laatuksiteerit

Laadun arviointikriteerit riippuvat tilanteesta ja asetetuista tavoitteista. Arviointi tapahtuu sen perusteella, kuinka hyvin asetetut tavoitteet ovat toteutuneet. Se on yhdenmukaista vaatimusten kanssa, eikä palvelun hinnalla tai sisällöllä ole mitään suoranaista tekemistä toistensa kanssa. Laadua ei ole olemassa yksittäisenä tekijänä, eikä sitä näin ollen voi suoraan mitata, varmistaa eikä kehittää. Koko projektiryhmä vastaa laadusta ja laatutoiminta on osa projektin päivittäistä työskentelyä. Projektin lopputuloksen sisällön lisäksi laatuksiteerit sisältävät ohjausprosessiin liittyviä tekijöitä, kuten työmäärä- ja kustannusarvion sekä aikataulun pitävyyden. Yleensä on hyvä vaatia tarkoituksenmukaista laatua, parhaan laadun sijasta. (Ruuska 2007, 234–236.) Toiminnallisen viikonlopun laatuksiteereitä olivat asiakaslähtöisyys, asiakasturvallisuus ja yhteisöllisyys. Kriteerien toteutumista arvioi projektiryhmä. Arvioon vaikuttaa toiminnalliseen viikonloppuun osallistujat eli vangit ja henkilökunta, joilta kerätään suullista ja kirjallista palautetta.

Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan yhteistyötä, jossa asiakas tuntee olonsa arvostetuksi ja kunnioitetuksi. Asiakas kohdataan tasa-arvoisesti ja asiakkaan kokemuksia ja näkemyksiä kuunnellaan, sekä luodaan suhde tukien ja hyväksyen asiakas sellaisena kuin hän on. (Whalley, Hammell 2012, 174–175.) Asiakaslähtöinen toiminta on keskeinen käsite toimintaterapian ammatissa. Kaikissa toiminnoissa otetaan huomioon asiakkaat eli Kestilän vangit. Järjestäjät käyvät tutustumassa vankilaan rakentaen luottamuksellista suhdetta vankien kanssa, ja toiminnallisen viikonlopun sisältö tulee muodostumaan vankien toiveet ja tarpeet huomioiden. Toiminnallinen viikonloppu tarjoaa vangeille uudenlaisia kokemuksia ja sisältöä arkeen. Vangit kohdataan tasa-arvoisesti, ennakkoluulottomasti ja kunnioittavasti, mahdollistaen tasavertainen osallistuminen kaikkiin toimintoihin.

Asiakasturvallisuudella tarkoitetaan palvelun järjestämisessä sitä, että asiakas saa tarvitsemansa palvelun oman etunsa mukaisella tavalla ja palvelusta aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa tai vaaraa asiakkaan fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai taloudelliseen turvallisuuteen. Palvelua tuottaessa tulee toiminnan olla turvallista, eikä se saa loukata ihmisarvoa tai yksityisyydensuojaa. Toiminnassa tulee noudattaa eettisesti kestäviä periaatteita ja toimintakäytänteitä, jotta asiakas saa tarvitsemansa palvelun, asianmukaisesti toteutettuna hänen omien oikeuksiensa mukaisesti. Turvallisuudesta puhuttaessa on aina kyse arviosta ja onkin tärkeää pohtia, millaisia vaaroja toimintaympäristöstä voidaan hyväksyä. Organisaatioissa on ohjeistukset erilaisiin tilanteisiin varautumisesta ja valmiita toimintamalleja eri vaaratilanteisiin. (Kurki, Jylhä, Kekoni 2021, 13,18.)

Toiminnallinen viikonloppu on järjestetty asiakkaiden edun mukaisesti ja toiminnalliselle viikonlopulle on laadittu riskilista (LIITE 2), johon on kirjattu eri riskitilanteita, niistä koituvia mahdollisia seurauksia ja toimintaohjeet näihin tilanteisiin. Toiminnalliseen viikonloppuun tulee osallistumaan myös vankilan henkilöstö, joilla on selkeä tieto ja ymmärrys turvallisuuteen liittyvistä käytänteistä. Toiminnassa noudatetaan annettuja ohjeita ja toiminnallinen viikonloppu etenee suunnitelmien mukaisesti mahdollistaen osallistujille pääsyn toimintoihin vaivattomasti. Toiminnat suunnitellaan etukäteen ja valmistelut tehdään hyvissä ajoin ennen toimintojen suorittamista. Toiminnot ovat turvallisia eivätkä aiheuta haittaa osallistujille ja järjestetty toiminta on vapaaehtoista.

Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan joukkoa ihmisiä, jotka ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa samassa ympäristössä, ja heillä on yhteinen tavoite ja tarkoitus. Yhteisössä toimiessa ihmiset viettävät aikaa toistensa kanssa kokoontuen yhdessä tekemään toimintoja. (Fazio 2017, 6; Scaffa & Reitz 2020, 7.) Sosiaalisten-, vuorovaikutus- ja ryhmätaitojen harjoittelu vankilaympäristössä, edistää taitojen kehittymistä ja auttaa siirtymisessä takaisin yhteiskuntaan sekä edistää erilaisissa yhteisöissä toimimisessa. Vangeille on tärkeää saada uusia kokemuksia vankilan ulkopuolella olevista toiminnoista, sekä vankilan ulkopuolella olevien henkilöiden kanssa toimimisesta. Toiminnat valitaan sellaisiksi, joihin voi osallistua pienemmissä ryhmissä tai yhdessä kaikkien osallistujien kesken, ja toimintoja voidaan toteuttaa vankien ja henkilökunnan yhteisöllisyyden vahvistamiseksi.

6.2 Suunnittelu

Lähtökohtana tapahtumalle ovat: mitä halutaan järjestää, milloin ja missä. Tapahtumanjärjestäjänä tulee ottaa huomioon toisella paikkakunnalla järjestettävä tapahtuma, koska se lisää matkustuskustannuksia, ja tapahtuman järjestäminen uudella paikkakunnalla on aina hieman erilaista, kuin tutuissa ympäristöissä. Tapahtumapaikka tulee tarkistaa hyvissä ajoin etukäteen ja arvioida sen soveltuvuutta tapahtumajärjestyspaikaksi. Sen ajankohta ja kesto tulee huomioida, sillä ne todennäköisesti voivat vaikuttaa siihen, miten moni kutsutuista voi tai haluaa osallistua tapahtumaan. Tapahtuman kestossa on hyvä miettiä, miten tapahtuma saadaan järjestettyä aloituksesta loppuun. (Vallo & Häyrynen 2012, 139–147.) Tapahtuma järjestetään Kestilän vankilassa ja Rokualla, mitkä ovat järjestäjille uusia ympäristöjä, ja siitä syystä niihin tutustutaan ennen tapahtumaa. Ajankohta toiminnalliselle viikonlopulle määräytyi tilaajan ja tapahtumaan osallistujien toiveiden mukaisesti kesäkuun ensimmäisenä viikonloppuna 4.6.-5.6.2022. Tapahtuman toteutus viikonloppu nousi osallistujien toiveesta. Tapahtumalle suunnitellaan aikataulu (LIITE 6), jotta sillä on selvä aloitus- ja lopetusajankohta, ja se sisältää myös toiminnot, joita tullaan järjestämään. Toiminnallisesta viikonlopusta luodaan mainosjuliste (LIITE 5), jolla mainostetaan tapahtumaa vangeille.

Tapahtuman suunnittelu tulee aloittaa mahdollisimman aikaisin. Kun sen suunnittelussa on mukana kaikki ne, joiden panostusta järjestämisessä tarvitaan, saadaan mukaan erilaisia näkökulmia, ideoita ja kaikki tapahtumaa järjestävät sitoutuvat paremmin sen tavoitteisiin. Kohderyhmän mukaan ottaminen suunnittelussa lisää yhteisöllisyyttä. Tapahtumassa toteutusvaihe on se hetki, joka tekee suunnitelmasta toden. Jokaisen tapahtuman työntekijän tulee tietää oma rooli ja osuutensa kokonaisuudessa. Tapahtuman onnistuminen vaatii mutkatonta yhteistyötä. Tapahtuman rakennusvaiheessa laitetaan rekvisiitta kuntoon itse tapahtumaa varten. Tapahtuman suunnittelu voi kestää viikkoja, kuukausia tai jopa vuosia, kun taas tapahtuma itse kestää tunnin, päivän tai pari. Tapahtuman jälkeen suoritetaan purkuvaihe, jolloin rekvisiitta puretaan pois. Tapahtuman jälkeen tehdään yhteenveto palautepalaverin muodossa. Tässä palaverissa käydään läpi, miten tapahtuman tavoitteet toteutuivat. Palaveri kannattaa pitää heti tapahtuman jälkeen, koska silloin kaikki on vielä tuoreessa muistissa ja mielenkiinto tapahtumaan jäljellä. (Vallo & Häyrynen 2012, 158–159, 163–164, 188.)

Tapahtuman suunnittelu aloitetaan keväällä 2022. Työntekijöiden kesken jaetaan roolit ja vastuut ennen tapahtuman järjestämistä. Ennen tapahtumaa tehdään tarvittavat etukäteisjärjestelyt

hyvissä ajoin ja huolehditaan tarvittavat välineet ja hankinnat ennen toiminnallista viikonloppua. Järjestäjien kesken tehdään lista siitä, mitä jokainen tapahtuman järjestäjä huolehtii mukaan toimintoja ja Rokuan retkeä varten. Tapahtuman jälkeen pidetään palautepalaveri. Valitut toiminnot ovat tutkittuja ja käytettyjä menetelmiä toimintaterapeutin työssä.

Viitekehys korostaa yhteyttä ihmisen jokapäiväisen tekemisen, terveyden ja hyvinvoinnin välillä. Do-Live-Well viitekehyksessä toiminnan kokemuksellisuus on yksi keskeisistä käsitteistä. Se sisältää kehon, mielen ja aistien aktivoimisen, yhteyden luomisen toisiin, toimimisen osana yhteisöä ja panoksensa antamisen siihen, omasta hyvinvoinnista huolehtimisen, sisältäen fyysisen, psykososiaalisen kuin henkisen hyvinvoinnin, toimeentulon ja turvallisuuden rakentamisen elämään, identiteetin kehittämisen ja ilmaisun, kykyjen ja potentiaalain kehittämisen sekä mielihyvän ja ilon kokemisen. Toiminnallisen viikonlopun aikana järjestetään laajasti erilaisia toimintoja, jotta jokainen osallistuja voi löytää merkityksellisiä toimintoja ja uusia kokemuksia. Viitekehysten toimintamallin osat ohjaavat vankeja toimintojen valinnassa. Tähän kuuluvat viisi osa-aluetta: sitouttaminen, merkitykset, toiminnallinen tasapaino, hallinta/valinta sekä rutiinit. (DO LIVE WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022.) Do-Live-Well huomioi myös, että toiminnoilla on useita eri merkityksen ulottuvuuksia, jotka ovat jokaiselle yksilöllisiä (Moll ym. 2015, 10, 13–15). Kaikki toiminnot, joita viikonlopun aikana toteutetaan, pohjautuu toimintaterapeutin Do-Live-Well viitekehukseen.

Toiminnalliseen viikonloppuun sitoutumiseen tehdään työtä järjestämällä palavereita ja tuomalla toiminnallista viikonloppua esille niin vangeille kuin henkilöstölle. Tarkoituksena on antaa vangeille uusia kokemuksia, joita ihminen tarvitsee. Toimintojen monipuolisuus voi auttaa vankeja kokeilemaan uusia toimintoja vankilasta vapauduttuaan ja tuoden vaihtelua arkeen. Toimintojen suunnittelussa huomioidaan myös yhteisöllisyys yhteisten ruokailujen ja yhteisöllisyyttä korostavien toimintojen valinnalla. Toiminnallisen viikonlopun toimintoihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja vangit saavat itse valita mihin toimintoihin osallistuvat. Rutiinit näkyvät toiminnallisen viikonlopun aikana ohjelma-aikatauluna. Vangit saavat tilaa jakaa omia tunteuksiaan ja kokemuksiaan, ja ohjaajat ovat läsnä koko toiminnallisen viikonlopun ajan. Ajatuksena on luoda yhteisöllinen taideteos, joka jää muistoksi toiminnallisesta viikonlopusta vankilayhteisöön. Vankien kanssa luodaan yhteisiä kokemuksia ja kokeillaan erilaisia toimintoja, joita he voivat tulevaisuudessa hyödyntää ja osallistua mikäli haluavat.

Luonto on yksi keskeinen teema toiminnallisessa viikonlopussa, sillä luonnossa oleminen edistää negatiivisesta stressistä toipumista ja luonnolliset ympäristöt, kuten metsä ja näkymä vesistöön,

ovat paikkoja, jotka lataavat ihmisen ”akkuja” ja ovat henkisesti palauttavia. Luontointerventiot on havaittu vaikuttavan myönteisesti psykologisiin, sosiaalisiin, fysiologisiin ja kognitiivisiin kuntoutumisen tavoitteisiin. (Ylilauri & Yli-Viikari 2019, 30, 58.) Toiminnallisen viikonlopun toinen päivä järjestetään luonnossa, jossa toimintona ovat luontoavusteiset toimintaterapiamenetelmät.

Tapahtuman toiselle päivälle suunnitellaan useita eri toimintapisteitä. Aamupäivällä on kolme erilaista toimipistettä, johon vangit saavat osallistua vapaasti. Toiminnot ovat yhteisöllinen taideteos, leivonta ja ruuanlaitto sekä pakohuonepeli. Iltapäivällä järjestetään yhteinen hemmotteluhetki, jossa huomioidaan nais erityisyys. Hemmotteluhetkeen järjestetään herkuttelua, kynsienlakkausta, VR-lasien kokeilua sekä yhteinen mindfulnesshetki. Iltapäivä koostuu rauhallisesta yhdessäolosta ja yhdessä tekemisestä, jolloin yhteisöllisyys korostuu vankien keskuudessa.

Kädentaidot ovat yleinen toiminta, johon osallistuminen tarjoaa taiteellisen purkautumistavan, antaen onnistumisen tunteita, edistää rentoutumista, tarjoaa haastetta, sekä mahdollisuuden oppia uutta. Tarkoituksena on luoda yhteisöllinen taide vankilayhteisön jäsenten kesken. Kaikki yhteisön jäsenet saavat laittaa oman jälkensä taiteeseen valitsemallaan tyylillä. Yhteisöllinen taide jää muistoksi ja näkyville yhteisöön. Tämä vahvistaa yhteisöä ja tuo ihmisiä yhteen. (Fazio 2017, 414, 425–426.) Tämä näyttäytyy viitekehyksessä kokemuksellisuuden osa-alueessa kehon, mielen ja aistien aktivointina, yhteyden luomisessa toisiinsa, toimimisessa osana yhteisöä, panoksensa antamisena, sekä mielihyvän ja ilon kokemisessa (Moll ym. 2015, 12–13). Useammassa yhteisöllisyyslähteessä korostui kädentaitojen olevan yksi yhteisöllisyyttä vahvista menetelmä.

Yhtenä toimintana on pakohuonepeli. Pakohuone on peli, jossa pelaajat käyttävät erilaisia vihjeitä ”paetakseen” kyseisestä ympäristöstä. Huoneessa on erilaisia pelimäisiä pulmia, jotka pelaajien tulee ratkaista siirtyäkseen seuraavaan pulmaan. Pakohuoneita voidaan käyttää opetellakseen ongelmanratkaisun taitoja, viestintää, ryhmätyö taitoja ja johtajuutta. (Casler 2022, 569.) Do-Live-Well painottaa kokemuksen voimaa hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä (DO LIVE WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022).

Toimintaterapianimikkeistön (2017) mukaan ruuanlaitto ja leivonta kuuluvat asiointiin ja kotielämän toimintoihin. Itse ruokailu kuuluu itsestä huolehtimisen taitoihin. Näiden toimintojen avulla vangit tekevät arjen askareita ja tarkoituksenmukaisia toimintoja, sekä opettelee arjen hallintataitoja. Do-Live-Well viitekehyksen yksi kahdeksasta ulottuvuudesta on yhteisöllisyys, yhdessä tekeminen ja

osallistuminen, panoksensa antaminen ja omasta hyvinvoinnista huolehtiminen (DO LIVE WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022). Suunnitelmassa on ajatus tehdä ruokaa ja leipoa yhdessä, jolloin yhdessä tekeminen korostuu. Myös ryhmässä tehdyn ruuan nauttiminen saman pöydän äärellä lisää yhteisöllisyyttä. Leivonnaiset tuodaan tarjolle kaikille ja niitä nautitaan yhdessä iltapäivän hemmotteluhetkessä

Mindfulness tarkoittaa tietoisuutta läsnäolosta, läsnä olemista tässä ja nyt. Sen avulla havainnoidaan myönteistä suhtautumista omaa itseä ja maailmaa kohtaan, ilman arvottamista, suodattamista tai muuttumispyrkimyksiä. Mindfulnessin säännöllinen harjoittaminen lisää läsnäoloa nykyhetkessä. Sen avulla stressivasteessa tapahtuu muutos, jolloin stressistä palautuu nopeammin ja akuuttiin stressiin reagoiminen vähenee. Säännöllinen harjoittelu mahdollistaa myös psyykkisen joustavuuden lisääntymisen sekä henkisen kasvun. (Raevuori 2016. Hakupäivä 12.5.2022.) Mindfulness mahdollistaa vangeille työkalun tulevaisuuteen, jonka avulla he voivat palautua stressistä paremmin. Jokainen vanki pääsee rauhoittumaan ja olemaan läsnä nykyhetkessä. Mindfulness harjoitteen avulla vangit aktivoivat kehon ja mielen, sekä huolehtivat omasta henkisestä hyvinvoinnista. Mindfulness harjoitteen avulla vangit pääsevät kokemaan mielihyvää ja iloa. Nämä ulottuvuudet löytyvät Do-Live-Well kahdeksasta kokemuksen ulottuvuudesta (DO LIVE WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022). Toiminnallinen viikonloppu päättyy hemmotteluhetkeen, jossa toteutetaan mindfulness-harjoitus.

Virtuaalitodellisuus jäljentää todellisen maailman ja antaa kokemuksen koneen välityksellä. VR tarjoaa stimuloivan järjestelmän, jossa on turvallista harjoitella oikean elämän tilanteita ja kehittää itseään yhteisön jäsenenä. VR käytetäänkin monissa eri tilanteissa ja eri asiakasryhmien kanssa (Aran, Sahin, Torpil, Demirok, Kayihan 2016, hakupäivä 5.5.2022.)

Viikonlopun aikana tarjotaan vangeille jotain sellaista toimintaa, joka korostaa heidän naiseuttaan. Naisvankiselvityksessä (2020) kävi ilmi, että toiminnot mitä vankiloihin on suunniteltu kautta aikojen, on pääasiassa suunniteltu miesyleisölle. Suunnitellut naiseutta korostavat toiminnot, voisivat olla osa naisvankilan toimintaa myös tulevaisuudessa. Yhteinen hemmotteluhetki korostaa yhteisöllisyyttä, joka on osa Do-Live-Well viitekehyksen kahdeksasta kokemuksen ulottuvuudesta (DO LIVE WELL 2015, hakupäivä 13.4.2022). Hemmotteluhetki järjestetään viimeisenä toimintaviikonlopun aktiviteettinä, jolloin on mukava tuoda osallistujat samaan tilaan jakamaan ajatuksia viikonlopusta.

6.3 Toteutus

Projektilla oli alusta asti aktiivinen yhteistyö Kestilän vankien ja henkilökunnan kanssa. Vierailujen yhteydessä toiminnallisen viikonlopun ohjaajat esittäytyivät ja toivat toimintaterapian ammattia ja -osaamista esille. Toiminnallisesta viikonlopusta ja ohjaajista lähetettiin ennakoon esittelyjulisteet, jossa kerrottiin toiminnallisen viikonlopun ideasta ja pyydettiin vankeja osallistumaan toimintojen suunnitteluun. Suunnittelupalavereissa vangeilta tuli paljon ideoita ja yhdessä keskustellen saatiin kerättyä toimintoja, jotka oli mahdollista toteuttaa. Vankilavierailun jälkeen aloitettiin toiminnallisen viikonlopun toimintojen suunnittelu vankien toiveiden mukaisesti. Osa toiveista pystyttiin toteuttamaan, mutta osa jäi pois järjestäjistä riippumattomista syistä. Näiden toimintojen tilalle projektiryhmä mietti uusia toimintoja, jotka saivat hyväksynnän vangeilta.



KUVIO 3. Rokuan leirialue ennen toiminnallisen viikonlopun alkua.

Aikataulusuunnitelma (LIITE 6) auttoi järjestäjiä etenemään sovitussa aikataulussa. Vankilan henkilökunnan ja vankien kanssa sovittiin, että aloitetaan Rokuan kansallispuistossa klo 10.00, mutta edellisenä päivänä aikatauluun tuli muutos. Kestilän vankilasta johtuvista aikataulusyistä aloitusta jouduttiin siirtämään tuntia aikaisemmaksi. Aikataulumuutos oli aiheuttanut osalle vangeista hämmennystä ja kiirettä aamuun. Sää oli pilvinen ja ajoittain satoi vettä, mikä vähensi osallistujia useammalla henkilöllä. Osallistujia oli yhteensä 7, joista vankeja viisi ja vartioita kaksi.

Lauantai alkoi rauhoittumisella, jossa jokainen osallistuja sai laittaa tavaransa kotaan ja tutustua leiripaikkaan. Tämän jälkeen esittäydettiin ja lähdettiin luontoretelle, jossa toteutettiin

luontolähtöinen terapiaharjoitus ”nakkaa taakkasi menemään”. Vangeille annettiin tilaa liikkua ja nauttia luonnonrauhasta. Retkellä kerrottiin luonnon tärkeydestä ja merkityksestä ihmisen hyvinvointiin. Aamupäivän toimintojen jälkeen valmisteltiin ruokailua, johon jokainen pääsi halutessaan osallistumaan. Ruokailun yhteydessä keskustelua syntyi päivän tapahtumista ja tulevista toiminnoista. Päivän aikana vangit eivät halunneet pelata pihapelejä tai ohjattua toimintaa, vaan halusivat nauttia luonnosta ja sen tuomasta rauhallisuudesta. Ruuan jälkeen ohjelmassa oli kanootit ja SUP-laudat, jotka oli tilattu etukäteen Rokuan kansallispuiston välinevuokraamosta. Osallistujat kävivät kokeilemassa SUP-lautoja ja melontaa. Päivä eteni rauhallisesti vaiheesta toiseen. Retkipäivän päätyttyä vangit lähtivät takaisin vankilalle, jonka jälkeen leiripaikka siivottiin ohjaajien toimesta. Päivän edetessä tunnelma selkeästi rentoutui ja ryhmään muodostui oma yhteisö, jossa jokaisella oli hyvä olla.

Luontoretki vei vangit hetkeksi pois vankilaympäristöstä tarjoten heille rauhallisen luontokokemuksen. Toiminnot olivat sellaisia, että kaikki pääsivät osallistumaan ja kokemaan jotain uutta, kuten ruuan valmistusta nuotiolla, retkeilyä, SUP-lautailua sekä melontaa. Toimintapäivän aikana huolehdittiin myös itsestä liikkuen ja ruokaillen.



KUVIO 4. Asiakkaat kokeilemassa melontaa ja SUP-lautoja yhdessä ohjaajien ja vartijan kanssa

Lauantai-iltapäivänä ja sunnuntaiaamuna valmisteltiin toimintapisteet ja iltapäivän hemmottelutila vankilan tiloihin. Sunnuntaina toiminnalliseen aamupäivään osallistui viisi vankia. Jokainen

osallistuja halusi lähteä pelaamaan pakopeliä, jossa vangit ratkaisivat ongelmia tiiminä. Pakohuonepeli oli monelle uusi toiminta, ja vaikka olisikin pelannut aikaisemmin, pelaaminen uudelleen on aina uusi kokemus. Pakohuonepelissä vangit hyödynsivät yhteistyötä pelin aikana. Muihin toimintapisteisiin ei tullut osallistujia pakopelin aikana. Vangit suorittivat pakopelin onnistuneesti läpi, jonka jälkeen siirryttiin yhdessä valmistamaan ruokaa ja leipomaan. Ruuanlaittoon ja leivontaan osallistui lisää vankeja ja päivän osallistujamäärä oli yhdeksän. Ruuanvalmistuksessa oli paljon osallistujia ja sen aikana toimittiin yhteisönä. Ruoka valmistui hyvässä hengessä ja kaikki halukkaat pääsivät leipomaan. Ruuanlaiton ja leivonnan jälkeen ruokailtiin yhdessä saman pöydän ääressä jakaen aamupäivän kokemuksia ja ajatuksia. Suurin osa vangeista oli jo edelliseltä päivältä tuttuja, joten keskustelu oli vapautunutta.

Toiminnallisen viikonlopun esivalmistelut toteutuivat, kuten oli suunniteltu ja siitä syystä viikonlopun ohjaaminen oli sujuvaa. Toimintojen rekvisiitat koottiin ja valmisteltiin ennen tapahtuman alkua ja purettiin heti tapahtumapäivien jälkeen.



KUVIO 5. Pakopeli pelattiin etukäteen lauantai-iltana ohjaajien toimesta, mikä helpotti ohjaamista. Pelin käytössä ilmeni haasteita, joka korosti testaamisen tärkeyttä ennen toiminnan toteutusta. Iltapäivällä keskityttiin naisellisten hemmottelujen pariin ja ajatuksena oli rentoutua mindfulnessin avulla toiminnantäyteen viikonlopun jälkeen. Vangit eivät halunneet yhteistä mindfulness-hetkeä, vaan halukkaat tekivät rentoutusharjoituksen itsenäisesti VR-lasien avulla. Vangit saivat

kokeilla VR-laseilla lisäksi pelaamista sekä tutustua virtuaalitodellisuuteen. Tarjolla oli kesäjuomaa ja pientä naposteltavaa, sekä aamupäivällä leivottuja kuppikakkuja. Lisäksi vangit saivat lakata kynsiään ja saivat kasvonaamiot mukaan. Vangit osallistuivat hyvin iltapäivän toimintoihin ja suurin osa kokeili VR-laseja ja lakkasi kynsiä. Vangit lakkasivat kynsiä sekä itselle että toisille, mikä toi yhteisöllisyyden tunnetta. Vankilan henkilökunta ei osallistunut ollenkaan sunnuntaina ohjelmaan. He kävivät välillä tarkastamassa tilanteen ja toteamassa kaiken olevan hyvin.



KUVIO 6. Yhteisöllisen taideteoksen toimintapiste ja lopputulos

6.4 Palautteen keruu ja käsittely

On tärkeää saada tietoon osallistujilta, miten he kokevat tapahtuman onnistuneen ja sen, päästiinkö asetettuihin tavoitteisiin. Lisäksi olisi hyvä tietää, mitä olisi voitu tehdä toisin ja mikä oli kaikkein parasta. Palautteen avulla saadaan tietoon, onko osallistujien odotukset täyttyneet. Kirjallinen palaute kannattaa kerätä ennen tapahtumasta poislähtemistä. Palautteen avulla tulisi saada mahdollisimman kattava kuva tapahtuman onnistumisesta ja tavoitteiden toteutumisesta. Tärkeää saada palautetta myös organisaatiotalolta. (Vallo, Häyrinen 2012, 184–187.) Palautetta kerätään vangeilta lauantai- ja sunnuntaipäivän jälkeen. Palautteen avulla saa tietoa miten kyseisen päivän tapahtumat onnistuivat ja kuinka päästiin asetettuihin laatutavoitteisiin. Henkilökunnalta pyydettiin myös palautetta molemmilta päiviltä erikseen. Palautetta halutaan henkilökunnalta toiminnallisen viikonlopun onnistumisesta ja yhteistyöstä. Palaute kerättiin paperisilla palautekyselyillä. Palautekysely oli nimetön ja kysely oli yksinkertainen, johon on helppo ja nopea vastata. Näin mahdollistetaan, että mahdollisimman moni antaisi palautetta. Palautekyselyt olivat erikseen

vangeille ja henkilökunnalle (LIITE 7 ja 8). Palautetta kerättiin myös suullisesti toiminnallisen viikonlopun aikana.

Vangeilta saatiin viisi palautetta lauantailta ja yhdeksän sunnuntailta. Vangeilta saadun palautteen perusteella laatukriteerit onnistuivat melko hyvin. Muutamalta vangilta tuli palautetta toiminnallisen viikonlopun suunnitteluvaiheesta. Todennäköisesti muut eivät olleet päässeet suunnitteluvaiheeseen, koska vankilassa on suuri vaihtuvuus ja moni oli tullut vankilaan suunnittelupalaverien ja toiminnallisen viikonlopun välissä. Palautteista kävi ilmi, että eräs oli jonkin verran samaa mieltä ja muut täysin samaa mieltä siitä, että saivat osallistua toimintojen suunnitteluun, ja kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että heidän mielipiteitään kuunneltiin suunnittelupalavereissa.

Päivien ohjelmista suurin osa oli täysin sitä mieltä, että toimintoja tehtiin yhdessä, he kokivat kuuluvansa joukkoon, toiminnot olivat mielekkäitä, osallistuminen oli helppoa ja vapaaehtoista. Yhdestä palautteesta käy ilmi, että kyseinen henkilö oli jonkin verran eri mieltä kohdassa: koitko kuuluvasi joukkoon. Kohtaaminen ohjaajien kanssa oli mennyt todella hyvin. Palautteen mukaan jokainen on täysin samaa mieltä siitä, että heidän ajatuksiaan on kuunneltu, heitä on kohdeltu kunnioittavasti ja ennakkoluulottomasti. Suurin osa palautteeseen vastanneista olivat täysin samaa mieltä siitä, että he pystyivät olemaan oma itsensä, pystyivät rentoutumaan, tutustumaan uusiin ihmisiin ja saivat uusia kokemuksia. Muissa palautteissa oli hajontaa. Eräs palautteen antajista koki, että oli näissä neljässä kohdassa jonkin verran eriä mieltä ja eräs palautteen antaja koki olevansa jonkin verran samaa mieltä kohdissa; koin, että pystyin rentoutumaan ja tutustuin uusiin ihmisiin.

Viimeiset kolme kysymystä olivat avokysymyksiä, joihin vangit saivat vastata omin sanoin. Vastauksista selviää, että kokemus on ollut hyvä ja ohjelmassa paljon mukavaa toimintaa. Eräs vanki kirjoittaa:

”Oli ok homma! Ei liikaa mitään ohjattua toimintaa. Sitä vankilassa riittämiin.”

Lauantain palautteissa yhdessä olost ja metsäretkestä oli tykätty, kuten kahdesta palautteesta käy ilmi:

”Kävelyretki, surut pois -heitto, melonta, ruoka, letut”

"Kodassa yhdessä oloa sekä melonnasta"

Toiseksi viimeiseen kysymykseen vangit pääsivät vastaamaan, mistä he eivät tykänneet päivän ohjelmassa. Tämä kohta on suurimmassa osassa palautteista tyhjä, mutta yhdessä lukee:

"Ei ollut mitään sellasta mistä en pitäny"

Viimeiseen avokysymykseen sai jättää meille terveisiä ja ajatuksia, johon saimmekin sydäntälämmittäviä vastauksia:

"Toivon hyvää jatkoa vetäjille Annille, Essille sekä Tealle osaatte hommanne"

"Keep going girls!"

"Kiitos tossi kiva!"

Henkilökunnalta saadun palautteen mukaan laatuksiteerit onnistuivat erittäin hyvin.

Henkilökunnan palautteisiin vastasi neljä henkilökunnan jäsentä. Kaikkiin monivalintakysymyksiin oli vastattu "täysin samaa mieltä". Ainostaan yhdessä palautteessa vastaaja oli kokenut olevansa jonkin verran samaa mieltä toimintojen tarkoituksenmukaisuudesta. Avoimissa kysymyksissä henkilökunta oli antanut kommenttia vankien osallisuudesta:

"Harmittaa, kun kerrankin järjestetään jotakin toimintaa vangeille, on näin vähän osallistujia"

Viikonlopun aikana annettiin myös välitöntä palautetta suullisen palautteen muodossa niin vangeilta kuin henkilökunnaltakin. Palaute oli myönteistä ja ilmapiiristä pystyi aistimaan hyvän ja iloisen tunnelman vankien kesken. Vangit kertoivat, että oli mukavaa vaihtelua viikonloppuun ja toimintoja, joita ei yleensä tule tehtyä. Lähes jokainen vanki, joka osallistui lauantain ohjelmaan, osallistui myös sunnuntain ohjelmaan. Myös toimintaan osallistuneet vangit harmittelivat sitä, että suurin osa jätti osallistumatta toiminnalliseen viikonloppuun, vaikka toimintaa oli toivottu järjestettävän enemmän viikonlopuille.

7 PROJEKTIN ARVIOINTI

Projektsuunnitelman onnistumisen arviointi voi olla usein mielipidekysymys. Tilaajalla ja tekijällä voi olla erilaiset motiivit, joten ne voivat olla ristiriidassa keskenään. Tärkeysjärjestys voi vaihdella näkökulman mukaan. Näin ollen projektin onnistumisen määrittely ei ole niin yksiselitteistä kuin voisi olettaa. (Ruuska 2007, 274.) Opinnäytetyön edistymistä seurattiin laatimalla sille aikataulu, jota noudatettiin sopimalla opettajien kanssa väliarviointeja. Aikataulua oli määrittämässä myös Kestilän vankilalta tullut toive palvelun toteutuksen ajankohdasta, joka oli keväällä 2022. Säännöllisen yhteydenpidon opettajien ja yhteistyötahon kanssa pyrittiin pysymään suunnitellussa aikataulussa. Projektin aikana pyydettiin aktiivisesti palautetta opettajilta, sekä toiminnallisen viikonlopun aikana yhteistyötaholta (vangit ja henkilökunta). Opinnäytetyön etenemisestä ja tuloksista raportoitiin yhteistyötahoa sekä ohjaavia opettajia. Lopputulosta arvioitiin, miten hyvin saavutettiin asetetut tavoitteet.

7.1 Projektin tavoitteiden toteutumisen arviointi

Loppuraportissa verrataan tavoitteita toteumiin. Arvioidaan projektia kokonaisuutena, joka sisältää ohjauksen ja toteutukset. Raportissa avataan taustoja sen verran, kuin se on oleellista ja siinä tulee esille sellaista tietoa mitä voidaan hyödyntää seuraavissa projekteissa. Loppuraportti on projektin oma näkemys projektin kulusta ja sen onnistumisesta. Loppuraportissa ilmoitetaan suunnitelmassa tapahtuneet poikkeukset ja perustellaan nämä. Raportissa tulee kertoa projektin onnistumiset sekä epäonnistumiset/haasteet. (Ruuska 2007, 272–273.)

Tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa Kestilän vangeille toiminnallinen viikonloppu Kestilän vankilassa. Toiminnallisen viikonlopun järjestäminen sujui hyvin ja projektiryhmän kesken asioiden sopiminen oli sujuvaa. Viikonlopun aikana pysyttiin suunnitellussa aikataulussa. Projektin aikana ei isoja vastoinkäymisiä tapahtunut. Toiminnallisen viikonlopun järjestämisen haasteena oli ajoittaiset tiedonkulun ongelmat vankilan ja projektiryhmän välillä ennen toiminnallisen viikonlopun toteutusta.

Lauantaipäivän ohjelmaa varjosti pieni vesisade, joka vähensi ilmoittautuneita osallistujia melkein puoleen. Lauantaina päivä oli kuitenkin onnistunut ja kaikki vangit osallistuivat ainakin johonkin retkellä järjestettyyn ohjelmaan. Sunnuntain järjestely onnistui hyvin, sillä toimintapisteet olivat tarkoituksenmukaisiksi. Osallistujamäärä oli pieni ja kaikille toimintapisteille ei riittänyt osallistujia,

joten toimintoja mukautettiin sen mukaan. Vangit osallistuivat kaikille toimintapisteille yhtä pistettä lukuun ottamatta. Muihin toimintoihin vangit osallistuivat aktiivisesti ja olivat innostuneita toiminnoista. Toiminnallinen viikonloppu toteutui alusta loppuun, ja toimintoihin oli osallistujia molempina päivinä. Haasteena oli kaikkien vankien osallistaminen toiminnalliseen viikonloppuun. Sunnuntaipäivän aikana henkilökunta kuulutti vankien asuntoihin toiminnallisesta päivästä ja sen ajankohdasta ja kannusti osallistumaan.

Tavoitteena oli antaa työkaluja toteuttaa erilaisia toimintoja vankilaympäristössä, jotka vahvistavat yhteisöllisyyden tunnetta vankilan henkilöstön ja vankien välillä. Kehitystavoitetta ei voi jäädä seuraamaan pidemmällä aikavälillä ja ei voi tietää järjestetäänkö tämän kaltaisia toiminnallisia viikonloppuja tai päiviä jatkossa. Toiminnallisen viikonlopun aikana näkyi yhteisöllistä toimintaa vankien keskuudessa. Molempina päivissä pystyi havaitsemaan rentoutumista, joka näkyi vapaina keskusteluhetkinä muiden vankien ja ohjaajien kanssa. Yhteisöllisyys näkyi yhdessä tekemisessä varsinkin silloin, kun valmistettiin yhdessä ruokaa ja ruokailtiin saman pöydän ääressä. Mitä enemmän vietettiin aikaa yhdessä, myös yhteinen huumori ja vitsailu lisääntyi. Säännöllinen erilaisten tapahtumien järjestäminen voisi lisätä yhteisöllisyyttä vankilaympäristössä. Tapahtuman järjestäminen on kuitenkin työlästä ja vaatii vankilalta ylimääräisiä resursseja, joten ei voida tietää miten usein tämän kaltaisen toiminnan järjestäminen olisi mahdollista vankilaympäristössä. Lisäksi henkilöstön ja vankien vaihtuvuus on suurta, mikä hankaloittaa yhteisöllisyyden muodostumista.

Yhtenä tavoitteena oli myös tuoda projektin kautta esille toimintaterapian mahdollisuuksia rikosseuraamusalalla. Projektin avulla pyrittiin tuomaan esille toimintaterapian osaamista ja ammattitaitoa vankilan henkilökunnalle. Projektin alussa esiteltiin projektiryhmäläiset ja toimintaterapian työnkuvaa, sekä perusteltiin toimintaterapian hyödyistä vankien kuntoutuksessa. Suurimmalle osalle rikosseuraamuslaitoksen työntekijöille toimintaterapia oli alana vieras, joten voi ajatella, että jollain tasolla saatiin tuotua osaamista ja toimintaa näkyvämmäksi. Rikosseuraamuslaitokselle lähetettiin tutkimuslupahakemuksen, johon liitettiin projektisuunnitelma, joten myös he ovat saaneet lukea toimintaterapian hyödyistä vankilaympäristössä. Työ laitetaan Theseukseen, joten aiheesta kiinnostuneet tulevat näkemään työn jatkossa. Lisäksi opinnäytetyön aihe on herättänyt keskustelua niin opettajien kuin toimintaterapia-alaa opiskelevien keskuudessa.

Opinnäytetyössä tiedonhaku ja tietoperustan laatiminen oli tärkeä osa projektia. Tiedonhaku oli yksi oppimista tavoitteesta, jossa ilmeni alkuun haasteita. Hakusanoja laajentamalla saatiin työhön kattavasti tietoa. Löydetyistä tiedoista oli haastavaa rajata aihetta ja määrittää mikä tiedoista oli

oleellista ja mikä turhaa. Tiedoista ilmeni toimintaterapian merkityksellisyys rikosseuraamusalalla työskentelylle, mikä lisäsi projektin tärkeyttä. Oli mielenkiintoista havaita, miten erilaisia käytänteitä eri maiden toimintaterapeuteilla on rikosseuraamusalalla työskennellessä.

Projektin päätyttyä arvioitiin projektin suunnittelua ja toteutusta. Kestilän vankilassa toteutettiin toiminnallinen viikonloppu- projekti, jonka suunnittelu ja toteutus onnistui hyvin. Aikataulujen yhteensovittaminen onnistui ja sovittu työnjako projektista vastaavien, opettajien sekä yhteistyötahon kanssa sujui helposti. Yhtenä tavoitteena oli saada kokemusta moniammatillisesta yhteistyöstä. Yhteistyö sujui saumattomasti ja henkilökunta oli aktiivisesti mukana suunnittelupäivissä ja auttoivat järjestelyissä. Ajoittain oli haasteita tiedonkulussa niin henkilökunnan kesken, kuin projektiryhmän ja henkilökunnan välillä. Tämä oli ymmärrettävää, sillä henkilökunta oli mukana projektissa muun työn ohessa ja sama henkilökunta ei ollut aina vuorossa. Tavoitteena oli myös kohdella vankeja tasa-arvoisesti ja ennakkoluulottomasti. Palautteiden perusteella tämä onnistui hyvin, sillä vangit kokivat ohjaajat helposti lähestyttävinä. Asiakasryhmä oli ohjaajille tuntematon, joten jännitys oli alkuun läsnä, mutta tutustumisen ja kohtaamisten kautta tunnelma rentoutui ja kohtaamiset helpottuivat.

7.2 Projektin päätehtävien toteutumisen arviointi

Tavanomaisesti onnistunut projekti on sellainen, jossa saavutetaan asetetut tavoitteet suunnitellun aikataulun mukaisesti sovitulla kustannuksilla. Onnistumista verrataan suhteessa projektisuunnitelmaan. Projektisuunnitelma voi olla epärealistinen, jolloin lopputuote, käytettävissä oleva aika ja voimavarat eivät ole oikeassa suhteessa toisiinsa. (Ruuska 2007, 275.) Toiminnallinen viikonloppu toteutui aikataulussa ja pysyi sovitussa budjetissa. Budjetissa olisi voitu hiukan enemmän tehdä säästöjä, jos olisi ollut tarkempi arvio osallistujista tiedossa aikaisemmin. Ruokailuun varattiin ruokaa n. 20 henkilölle. Toimintoihin osallistuminen oli vapaaehtoista, joten tarkka osallistujamäärän arviointi oli haastavaa. Ylijäämäruoka hyödynnettiin vankien ja henkilökunnan kesken myöhemmin, joten ruuasta ei syntynyt hävikkiä. Lisäksi hankitut välineet ja tarvikkeet jäivät vankilaan hyödynnettäväksi myöhemmin. Opinnäytetyön raportointi, arviointi ja palautus tapahtui edellä suunniteltua aikataulua.

Suunnitteluvaiheessa päätehtäväksi muodostui aiheeseen perehtyminen, joka sisälsi projektin rajaamisen, yhteydenotot toimeksiantajaan ja aiheeseen perehtymisen. Tietoperustan laatiminen ja tiivistäminen tapahtui koko opinnäytetyön tekemisen ajan. Tietoperustan tiedot kerättiin keväällä

2022 ja työtä muokattiin projektin loppuun asti. Tietoperustan laatiminen oli haastavaa, sillä tiedon rajaaminen oli vaikeaa. Suunnitteluvaiheen toinen päätehtävä oli projektisuunnitelman laatiminen, joka sisälsi projektisuunnitelman kirjoittamisen ja – hyväksymisen. Projektisuunnitelman laatiminen toteutettiin keväällä 2022 ja projektisuunnitelma muotoutui suunnitellussa aikataulussa. Projektisuunnitelman laatimisessa oli kiireinen aikataulu, mikä oli ajoittain haastavaa, mutta lopulta kaikki meni sujuvasti ja työnjako oli selkeää. Työnjako ja vastuutehtävät jaettiin, ja tehtävät käytiin yhdessä läpi.

Toteutusvaiheessa päätehtäväksi muodostui toiminnallisen viikonlopun suunnittelu ja toteutus. Tähän sisältyi ideointi, toimintapäivän luonnostelu, toimintojen valinta, aikataulun suunnittelu, ennakkovalmistelut, toimintapäivän järjestäminen ja palautteen kerääminen. Toiminnallisen viikonlopun suunnittelu tapahtui loppukeväältä 2022 ja toteutus kesäkuun alussa 2022. Tämä toteutui suunnitellussa aikataulussa.

Viimeisin päätehtävä oli projektin päättäminen. Opinnäytetyö raportoitiin syksyllä 2022 ja suunniteltua aikataulua edellä. Projektin raportointivaihe tuotti eniten haasteita, sillä motivaatio työtä kohtaan alkoi jo vähän hiipumaan ja projektin avaaminen tuotti haasteita. Pitkä kesäloma ilman opinnäytetyön avaamista ei helpottanut asiaa.

7.3 Toiminnallisen viikonlopun laatukriteereiden arviointi

Projektin onnistuminen vaati sen, että projektiin kohdistuneet odotukset täytyvät sekä projekti on saavuttanut sille asetetut tavoitteet ja laatukriteerit (Ruuska 2007, 285). Toiminnallisen viikonlopun laatukriteereinä olivat asiakaslähtöisyys, asiakasturvallisuus ja yhteisöllisyys, joihin palautekysely pohjautuu. Laatukriteereiden arvioinnissa käytettiin apuna kirjallisia palautteita.

Asiakaslähtöisyys näkyi kaikessa suunnittelussa ja toteutuksessa. Suunnitteluvaiheessa kuunneltiin vankien toiveita toiminnoista ja ennen toteuttamista hyväksyttiin vangeilta suunniteltu runko toteutettavista toiminnoista. Toiminnallisen viikonlopun aikana vangeilta pyydettiin toiveita ja ajatuksia toiminnoista ja niitä mukautettiin sen mukaan, kuin vangit toivoivat. Joitakin toimintoja tai toiminnan osia jäi pois, sillä vangit ilmaisivat haluttomuutta osallistua joihinkin toimintoihin. Toimintojen oli tarkoitus olla asiakaslähtöisiä ja asiakkaat kohdattiin arvostavasti ja kunnioittavasti, heidän toiveitansa kuunnellen. Asiakaslähtöisyys ohjasi koko viikonlopun ohjelmaa ja toimintaa.

Turvallisuuden näkökulmasta toiminnallinen viikonloppu onnistui hyvin. Osallistujien vähäinen määrä jäi mietityttämään, mutta tämä saattoi johtua myös siitä, että sillä hetkellä vankien määrä vankilassa oli vähäinen. Osallistujamäärä koko vankimäärän nähden oli noin kolmasosa. Toiminnat olivat helposti saatavilla yhteisissä tiloissa, mutta tämä ei silti tavoittanut kaikkia. Vangeille viikonlopusta ei koitunut kustannuksia ja välineet olivat valmiiksi hankittuja ja turvallisuus oli mietitty etukäteen. Riskilistan (LIITE 2) tehtiin etukäteen, jossa huomioitiin turvallisuus. Viikonlopun aikana vangit saivat olla anonyymeja ja omia itsejään. Heidän ei tarvinnut kertoa oikeita nimiään, eikä heiltä kysely henkilö historiasta. Toiminnallisen viikonlopun aikana noudatettiin kestävästä kehitystä hyödyntämällä jo olemassa olevia välineitä ja välineet mitä hankittiin, jäivät vankilan käyttöön. Kaikissa vaiheissa noudatettiin annettuja toimintaohjeita.

Yhteisöllisyys näkyi toimintojen tekemisessä yhdessä. Toimintoja suunniteltiin toteutettavan joko pienemmissä ryhmissä tai koko porukalla. Yhteisöllisyys näkyi osallistujien kesken erityisesti Rokualla, ruokailuissa ja ruuan valmistuksessa yhdessä tekemisen ja keskustelun kautta. Rokualla yhdessä tehty retki toi yhteisöllisyyden tunnetta yhdessä tekemisen ja yhdessäolon kautta. Sunnuntaina pakopeliä ratkaistiin yhdessä kaikkien osallistujien kesken ja yhteinen toiminta jatkui ruuan valmistuksen, leivonnan, ruokailun ja hemmottelu hetkessä. Yhteisöllisyyden tunne lisääntyi viikonlopun edetessä ja se näkyi tunnelman vapautumisena, spontaanin keskustelun lisääntymisenä ja huumorin läsnäololla. Myös palautteiden perusteella yhteisöllisyyden tukeminen onnistui hyvin toiminnallisen viikonlopun aikana.

8 POHDINTA

Projektimuotoisen opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa toiminnallinen viikonloppu. Viikonlopun aikana hyödynnettiin toimintaterapian teorioista Do-live-well viitekehystä ja yhteisöllisyyden menetelmiä. Toiminnallisen viikonlopun toteutus onnistui hyvin ja kerätty suullinen ja kirjallinen palaute viikonlopulta oli pääsääntöisesti pelkästään positiivista. Viikonlopun aikana tarjottiin vangeille monenlaisia toimintoja ja uusia kokemuksia.

Vankilaympäristössä toteutettu opinnäytetyö oli innostava ja kaikille ryhmäläisille vieras. Kiinnostus aiheeseen lisääntyi asiaan perehtymisen myötä ja samalla havaittiin aiheen tutkimuksen olevan Suomessa vähäistä, mikä lisäsi mielenkiintoa. Tutkimusten myötä selvisi toimintaterapeuttien työskentelyn tärkeys tässä ympäristössä. Maailmalla toimintaterapeutin arvostus tämän asiakasryhmän kanssa on tunnetumpi, mutta arvostus on silti vähäistä. Suomessa rikosseuraamuslaitos painottaa omassa toiminnassaan kuntoutumista, jotta vangin integroituminen takaisin yhteiskuntaan olisi mahdollista. Kuitenkin tutkimusten mukaan uusintarikollisuus on yleistä. Yhteiskunnassa tulisikin miettiä laajasti erilaisia keinoja ja palveluja, jolla uusintarikollisuutta voitaisiin vähentää. Yksi mahdollinen keino voisi olla toimintaterapeuttien työskentely tässä ympäristössä.

Toimintaterapeutit ymmärtävät laajasti ihmisten toiminnallisen suoriutumisen ja ottavat huomioon ihmiselle merkitykselliset toiminnot. Toimintaterapeutti on kuntoutuksen ammattilainen, joka näkee ihmisen kokonaisvaltaisesti ja ymmärtää laajasti toiminnan merkityksellisyyden ihmisten arjessa. Yhteisöllisyysteorialla haluttiin tuoda tietoisuuteen toimintaterapeutin ymmärrystä laajemmasta mittakaavassa toimimisesta sekä korostaa yhteisöllisyyden merkitystä toimintaterapeutin työssä. Meistä jokainen haluaa kuulua yhteisöön, oli se pieni tai laajempi. Vanki tarvitsee tukea yhteisötaitojen harjoittelussa niin vankilassa kuin vapautuessa ja siirtyessä omaan yhteisöönsä. Monilla vangeilla on läheisiä, perhettä ja ystäviä vankilan ulkopuolella, ja siirtymä takaisin normaaliin arkeen on monelle haastavaa, koska vankilan ja kodin välinen kontrasti on niin suuri. Ulkopuolella olevassa sosiaalisessa verkostossa voi olla rikollisia tai päihteenkäyttäjiä, jotka lisäävät riskiä palata rikoksen tielle.

Toimintaterapiassa korostetaan toimintojen merkityksellisyyttä ja opittujen taitojen siirtymistä meidän jokapäiväiseen arkeemme. Toimintaterapian laaja-alainen osaaminen olisi tärkeää

tunnistaa vankilaympäristössä ja välillisesti työskentelevien palveluntuottajien kanssa. Toimintaterapeutti voi osaamisellaan vahvistaa jo vankilaympäristössä eri arjen taitoja. Vapauteen siirtyessä vangin kanssa jatkettaisiin arjen taitojen ja yhteisössä toimimisen vahvistamista omassa ympäristössään. Näin vangit eivät jäisi vapautumisen jälkeen ilman tukitoimia, vaan kuntoutus jatkuisi myös vapautumisen jälkeen, tavoitteena ehkäistä uusintarikollisuutta.

Tietoperustan laatiminen tuotti haasteita, koska oli vaikeaa löytää aiheeseen soveltuvaa toimintaterapeuttista tietoa. Tietoperusta muotoutuminen lopulliseen muotoon veikin kaikkein eniten aikaa koko projektista. Lisäksi rikosseuraamuslaitosten toiminta eri maiden välillä eroaa suuresti, joten löydetty tutkittu tieto ei ole täysin sovellettavissa suomalaiseen yhteiskuntaan. Projekti on toteutunut innostuneella asenteella ja vahvuutena on ollut ahkera ja samalla tavalla työskentelevä opinnäyteporukka. Työn vahvuutena on ollut mutkaton yhteistyö, joka on edistänyt toiminnallisen viikonlopun toteuttamista, projektisuunnitelman tekemistä ja tietoperustan kirjottamista. Kaikilla on ollut innostunut ja motivoitunut asenne, joka näkyi suunnittelu ja toteutus vaiheessa asioiden sujuvana ja vaivattomana eteenpäin menemisenä. Projektia oli mukava suunnitella ja päästä konkreettisesti toteuttamaan projekti ja tapahtuma ryhmän kesken. Eniten toteutuksessa jäi harmittamaan vähäinen osallistujia määrä, vaikka työtä tehtiin asian eteen.

Kahdelle projektiryhmän jäsenelle tapahtuman järjestäminen oli uusi kokemus. Projekti eteni viime keväänä intensiivisesti kirjoittamalla projektityötä sekä suunnitteleamalla tapahtumaa. Projektissa yllätti, miten haastavaa ja paljon aikaa järjestäminen vie kokonaisuudessaan. On vaikeaa arvioida ja todentaa miten paljon aikaa toiminnallisen viikonlopun toteutukseen käytettiin, erityisesti paria viikkoa ennen viikonlopun toteutusta. Lisäksi vankilan toivoma aikataulu loi haasteita ja kiirettä aikatauluun. Toiminnallisen viikonlopun toteutusvaiheessa oli kiva huomata, hyvän suunnittelun onnistuneen. Vuorovaikutus järjestäjien kesken oli sujuvaa ja roolit ja vastualueet jakautui tasaisesti. Se lisäsi yhteistyön mutkattomuutta ja luontevaa olemista toiminnallisen viikonlopun aikana. Voidaan todetakin, että onneksi tapahtumaa oli järjestämässä kolme henkilöä, jotka kaikki oli motivoituneita ja innostuneita toteuttamaan tapahtumaa. Jokaisella järjestäjällä on omat kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet, jotka tukivat toiminnallisen viikonlopun toteutusta.

Yhteisöllisyyden lisääntyminen ja toimintaterapeuttien työskentely tässä ympäristössä ovat tavoitteita, joita ei pääse näkemään. Olisi mielenkiintoista tietää, paljonko Suomessa työskentelee toimintaterapeutteja vankilaympäristössä, tai vankien kuntoutumisen palveluissa niin kunnissa kuin järjestöissä. Tämän projektin myötä toivotaan, että toimintaterapian roolia tutkitaan paremmin

suomalaisessa yhteiskunnassa, jotta voidaan nähdä toimintaterapian merkityksellisyys ja mahdollisuudet rikosseuraamuslaitoksessa työskentelyssä.

LÄHTEET

Aran, Orkun, Tahir, Sahin, Sedef, Torpil, Berkan, Demirok, Tarik, Kayıhan, Hülya 2016. Virtual Reality and Occupational Therapy. Hakupäivä 05.05.2022.

<https://www.intechopen.com/chapters/55163>.

Casler, Kelly 2022. Escape Passive Learning: 10 steps to Building an Escape Room. The Journal for Nurse Practitioners 18 (5), 569-574.

Cole, Marilyn B. 2014. Client-Centered Groups. Teoksessa Creek's Occupational Therapy and Mental Health. Fifth edition. (toim. Wendy Bryant, Jon Fieldhouse, Katrina Bannigans). London: Churchill Livingstone. Hakupäivä 12.4.2022. EBSCOhost Ebooks. Vaatii käyttöoikeuden.

Connell, Catriona 2016. Forensic occupational therapy to reduce risk of reoffending: a survey of practice in the United Kingdom. The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology 27 (6), 907–928.

Crouch, Rosemary B. 2021. Occupational Group Therapy. First edition. Hoboken, NJ: Wiley Blackwell.

DO-LIVE-WELL 2015. What is DLW? Hakupäivä 13.4.2022.
<http://dolivewell.ca/#sthash.Ai8aPWZh.dpbs>.

DO-LIVE-WELL 2015. Why DLW? Hakupäivä 25.3.2022. <http://dolivewell.ca/why-dlw/#sthash.wfPvgX5c.dpbs>.

Dunn, Winnie 2017. Measurement concepts and practices. Teoksessa Measuring Occupational Performance: Supporting Best Practice in Occupational Therapy, Third Edition. (toim. Mary Law & Carolyn Baum). Torofare: SLACK Incorporated. Hakupäivä 13.04.2022. EBSCOhost Ebooks. Vaatii käyttöoikeuden.

Eggers, Mila, Muñoz, Jaime Phillip, Sciulli, John, Crist, Patricia 2006. The Community Reintegration Project: Occupational Therapy at Work in a County Jail. *Occupational Therapy in Health Care* 20 (1), 17-37. Hakupäivä 07.04.2022. https://www.researchgate.net/profile/Jaime-Munoz-8/publication/255713175_The_Community_Reintegration_Project_Occupational_Therapy_at_Work_in_a_County_Jail/links/02e7e52d15ef028ca2000000/The-Community-Reintegration-Project-Occupational-Therapy-at-Work-in-a-County-Jail.pdf.

Fazio, Linda S. 2017. *Developing Occupational-Centered Programs with the Community*. Third edition. NJ: SLACK Incorporated.

Grasswell, Gisele, Dieleman, Crystal, Ghanouni, Parisa 2020. An Integrative Review of Sensory Approaches in Adult Inpatient Mental Health: Implications for Occupational Therapy in Prison-Based Mental Health Services. *Occupational Therapy in Mental Health*. 37 (2) Hakupäivä 06.04.2022. Taylor & Francis Journals Complete. Vaatii käyttöoikeuden.

Hagedorn, Rosemary 2000. *Tools for practice in occupational therapy: A structured approach to core skills and processes*. Edinburgh: Churchill Livingstone

Hasselkus, Betty R. 2011. *The meaning of everyday occupation*. Second edition. Thorofare, NJ: SLAK Incorporated.

Irvine-Brown, Laura., Ware, Vicki-Ann, Malfitano, Ana, Di Tommaso, Amelia 2021. Re-engaging in our role with communities: The coupling of occupational therapy and community development. *Australian occupational therapy journal*. 68 (4), 308-316.

Jaegers, Lisa, Dieleman, Crystal, Dillon, Mary Beth, Rogers, Sandra, Muñoz, Jaime Phillip, Barney, Karen 2020. Justice-Based Occupational Therapy Initiative: Advancing Occupational Justice in Criminal Justice Systems. Hakupäivä 02.04.2022. https://www.researchgate.net/publication/339889917_Justice-Based_Occupational_Therapy_Initiative_Advancing_Occupational_Justice_in_Criminal_Justice_Systems.

Jaegers, Lisa, Skinner, Erica, Conners, Brittany, Hayes, Christine, West-Bruce, Stacy, Vaughn, Michael, Smith, Diane, Barney, Karen 2020. Evaluation of the jail-based Occupational Therapy Transition and Integration Services program for community reentry. *American Journal of Occupational Therapy* 74 (3). Hakupäivä 06.04.2022. <https://research.aota.org/ajot/article/74/3/7403205030p1/6637/Evaluation-of-the-Jail-Based-Occupational-Therapy>

Jämsä, Kaisa & Manninen, Elsa 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.

Kurki, Taina, Jylhä, Virpi, Kekoni, Taru 2021. Asiakasturvallisuus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.

Löow, Monica & Tillman, Maarit 2002. Onnistunut projekti: Projektijohtamisen ja –suunnittelun käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Margaret, McGrath 2017. Community engagement in occupational therapy. Teoksessa *Occupational Therapies without borders integrating justice with practice*. Second edition. (toim. Dikaios Sakellariou, Nick Pollard) Edinburg: Elsevier.

McNeill, Sharon, Banning, Katrina 2014. Forensic and prison services. Teoksessa *Creek's Occupational Therapy and Mental Health*. Fifth edition. (toim. Wendy Bryant, Jon Fieldhouse, Katrina Bannigans) London: Churchill Livingstone Hakupäivä 11.4.2022. EBSCOhost Ebooks. Vaatii käyttöoikeuden.

Moll, Sandra, Gewurtz, Rebecca, Krupa, Terry, Law, Mary, Larivie`re, Nadine & Levasseur, Me`lanie 2015. "Do-Live-Well": A Canadian framework for promoting occupation, health, and well-being. *Canadian Journal of Occupation Therapy* 82 (1), 9–23. Hakupäivä 25.3.2022. SAGE Complete. Vaatii käyttöoikeuden.

Moses, Ikiugu 2018. Meaningful and Psychologically Rewarding Occupations: Characteristics and Implications for Occupational Therapy Practice. *Occupational Therapy in mental health* 35 (1), 40–58.

Muñoz, Jaime Phillip 2009. An Occupational and Rehabilitation Perspective for Institutional Practice. *Psychiatric Rehabilitation Journal* 32 (3), 192–198.

Muñoz, Jaime Phillip 2018. Practice and Possibilities: Growing occupational therapy in criminal justice settings. World Federation of Occupational Therapy 2018 Congress. Hakupäivä 01.04.22 https://www.researchgate.net/publication/325428348_Practice_and_Possibilities_Growing_occupational_therapy_in_criminal_justice_settings_World_Federation_of_Occupational_Therapy_2018_Congress.

Muñoz, Jaime Phillip, Farnworth, Louise, Dieleman, Crystal 2016. Harnessing the Power of Occupation to Meet the Needs of People in Criminal Justice Settings. *Occupational therapy intervention* 23, 221–228. Hakupäivä 07.04.2022. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/oti.1439>.

Munoz, Jaime Phillip, Moreton, Emily, Sitterly, Audra 2016. The Scope of Practice of Occupational Therapy in U.S. Criminal Justice Settings. *Occupation therapy intervention* 23, 241-254. Hakupäivä 01.04.2022. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/oti.1427>

Mäntyneva, Mikko 2016. Hallittu projekti: Jäntevästä suunnittelusta menestykselliseen toteutukseen. Helsinki: Kauppakamari

O'Brien, Jane Clifford & Hussey, Susan M. 2018. *Introduction to Occupational Therapy*. Fifth edition. St. Louis, Missouri: Elsevier.

Opetushallitus & Holvikivi, Johanna. 1995. *Toimintaterapia: Tie omatoimisuuteen*. Helsinki: Opetushallitus.

Patricia Rigby, Oana Craciunoiu, Jill Stier & Lori Letts, 2017. *Measuring environmental factors*. Teoksessa *Measuring Occupational Performance: Supporting Best Practice in Occupational Therapy*, Third Edition. (toim. Mary Law & Carolyn Baum). Torofare: SLACK Incorporated. Hakupäivä 13.4.2022. EBSCOhost Ebooks. Vaatii käyttöoikeuden.

Pelin, Risto 2020. *Projektihallinnan käsikirja*. Kahdeksas uudistettu painos. Helsinki: Projektijohtaminen Oy Risto Pelin.

Raevuori, Anu 2016. Mindfulnessin terveysvaikutukset – mitä lääkärin on hyvä tietää?

Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 132 (20). Hakupäivä 12.5.2022.

<https://www.duodecimlehti.fi/duo13356>

Rikosseuraamuslaitos 2020. Kestilän vankila. Hakupäivä 8.4.2022.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjyhteystiedot/vankilat/kestilanvankila.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020. Tietoa meistä. Hakupäivä 6.4.2022.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020. Toimipaikat. Hakupäivä 6.4.2022.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjyhteystiedot/vankilat.html>

Ruuska, Kai 2007. Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Talentum Media Oy.

Ruuska, Kai 2007. Valokuva. Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Helsinki: Talentum Media Oy.

Salovaara, Ulla 2019. Rikoksista tuomitut naiset. Yhteisöstä erottaminen ja takaisinliittymisen mahdollisuudet. Jyväskylän Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 25.3.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/62777/978-951-39-7685-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Savolainen, Tuija & Aralinna, Virpi 2017. Toimintaterapianimikkeistö. Nomenklatur för ergoterapi. Suomen kuntaliitto. Hakupäivä 12.4.2022.

<https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/2411/toimintaterapianimikkeisto.pdf>

Scaffa, Marjorie E. & Reitz, Maggie. 2020. Occupational therapy in Community and Population Health Practice. Third edition. Philadelphia: F.A. Davis.

Scaffa, Marjorie E. & Reitz, Maggie 2014. Occupational Therapy in Community-Based Practice Settings. Second Edition. Philadelphia: F.A. Davis Company.

Silfverberg, Paul 2007. Ideasta projektiksi: Projektityön käsikirja. Helsinki: Edita.

- Tammi-Moilanen, Kaisa 2020. Naisvankiselvitys. Selvitys naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2020 Hakupäivä 06.04.2022.
https://www rikosseuraamus.fi/material/collections/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuhteista%2C_toiminnoista_web.pdf
- Tollanda, Heather, McKeeb, Tracey, Cosgrovea, Sarah, Drysdalea, Emma, Gillespiea, Mark, Patersona, Lesley, Tottenc, Catherine 2019. A systematic review of effective therapeutic interventions and management strategies for challenging behavior in women in forensic mental health settings. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology* 30 (4), 570–593.
- Traver-Edo, Desire, Escuder-Romeva, Gemma, Talavera-Valverde, Miguel-A´ngel, Moruno-Miralles, Pedro 2021. Women in Forensic Mental Health Services: Lived Experiences and Meanings Attributed to Activities in Rehabilitation Programs. Study Protocol. *International Journal of Qualitative Methods* 20, 1–8.
- Tyni, Sasu 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Itä-Suomen yliopisto: Akateeminen väitöskirja. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu 1/2015.
- Vallo, Helena, Häyrinen, Eija 2012. Tapahtuma on tilaisuus: Tapahtumamarkkinointi ja tapahtuman järjestäminen. 3. uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma.
- Whalley, Hammell, Karen 2012. Client-centered practice in occupational therapy: Critical reflections. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy* 20 (3), 174–181.
- Ylilauri, Martta & Yli-Viikari, Anja 2019. Kohti luonnollista hyvinvointia. Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen. Vaasan yliopisto. Hakupäivä 12.5.2022.
<https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/8172/978-952-476-861-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

LIITTEET

Liiteluettelo

Liite 1: Opinnäytetyön työsuunnitelma

Liite 2: Riskilista

Liite 3: Kustannusarvio ja toteuma

Liite 4: Esittely

Liite 5: Toiminnallisen viikonlopun ohjelma mainos

Liite 6: Toiminnallisen viikonlopun aikataulu

Liite 7: Palautekyselylomake vangeille

Liite 8: Palautekysely henkilökunnalle

Opinnäytetyön työsuunnitelma. Aikatalutus 2021–2022. Toiminnallinen viikonloppu Kestilän vankilassa 4.6 ja 5.6.2022. Teea Immonen, Anni Isomursu & Essi Lappi, toimintaterapia			
MARRASKUU 2021 SUUNNITTELU Yhteydenotto toimeksiantajaan	JOULUKUU 2021 SUUNNITTELU Turvallisuusselvitysten tekeminen	TAMMIKUU 2022 SUUNNITTELU Esisuunnittelu ja aiheeseen perehtyminen Tietoperustaan ja projektityöhön perehtyminen	HELMIKUU 2022 SUUNNITTELU Toimeksiantajan tapaaminen ja vankilavierailu Tietoperustaan perehtyminen Opinnäytetyön info
MAALISKUU 2022 SUUNNITTELU Toimeksiantajan tapaaminen ja vankilavierailu Toimintaviikonlopun ajankohdan päättäminen Tietoperustaan perehtyminen Teoriaperustan kirjoittaminen Ensimmäinen välipalautus Ohjaukerta	HUHTIKUU 2022 SUUNNITTELU Ohjaukerta Projektisuunnitelman kirjoittaminen Toiminnallisen päivän ideointi ja suunnittelu Budjetin laadinta Tutkimuslupahakemus	TOUKOKUU 2022 SUUNNITTELU/TOTEUTUS Toimeksiantajan tapaaminen ja vankilavierailu Toinen välipalautus Ohjaukerta Projektisuunnitelman korjausta tarpeen mukaan Valmis suunnitelma Toimintojen valinta Toimintaviikonlopun ennakovalmistelut Aikataulun suunnitteleminen	KESÄKUU 2022 TOTEUTUS Toimintaviikonlopun toteutus Palautteen kerääminen
HEINÄKUU 2022 TOTEUTUS Palautteen kokoaminen Projektin arviointi	ELOKUU & SYYSKUU 2022 TOTEUTUS Opinnäytetyön viimeistely	LOKAKUU 2022 ARVIOINTI Opinnäytetyön palautus Opinnäytetyön arviointi	MARRASKUU 2022 ARVIOINTI Opponointi Kypsyysnäyte Opinnäytetyön hyväksyminen

RISKILISTA

LIITE 2

RISKILISTA TOIMINTAVIIKONLOPULLE 4.6.-5.6.2022				
RISKI	TODENNÄKÖISYYS (1-5)	SEURAUKSET	ENNALTAEHKÄISEVÄ TOIMENPIDESUUNNITELMA	TOIMENPIDESUUNNITELMA JOS RISKI TOTEUTUU
Projektin aikataulu	5	Toimintaviikonlopun päivämäärä siirtyy	<ul style="list-style-type: none"> Projektin suunnitteluun varataan riittävästi aikaa Pyydämme apua ja ohjausta Suunnitteleme aikataulun siten, että se sopii jokaiselle järjestäjälle 	<ul style="list-style-type: none"> Sovimme uuden päivämäärän tapahtumalle ja pidämme aikataulun
Toimintaviikonlopun aikataulu	5	Toimintaviikonloppu <u>alkamis-</u> ja päättymisajankohta muuttuu	<ul style="list-style-type: none"> Pidämme kiinni suunnitellusta aikataulusta viikonlopun aikana 	<ul style="list-style-type: none"> Pahoittelemme aikataulun venymistä Yritämme ratkaista ongelmaa järjestäjien kanssa
Taloudellinen riski	3	Budjetti ylittyy	<ul style="list-style-type: none"> Suunnitteleme toiminnat niin, että budjetti riittää Teemme kattavan kustannusarvion 	
Resurssien puute	4	Henkilökuntaa on liian vähän Projektiin ei saada tarpeeksi ohjausta	<ul style="list-style-type: none"> Toiminnat on suunniteltu hyvin Henkilöstön perehdyttäminen viikonloppua varten Sovimme hyvissä ajoin ohjausajat ohjaavien opettajien kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> Aikataulun mukauttaminen Asiakkaiden huomioiminen resurssien puutteista huolimatta
Kohderyhmän osallistuminen	2	Tapahtumaan ei osallistu ketään tai osallistujamäärä on vähäinen	<ul style="list-style-type: none"> Teemme asiakaslähtöistä työtä Kuuntelemme asiakkaiden toiveita 	<ul style="list-style-type: none"> Toimintojen mukauttaminen Palautteen saaminen ja niihin reagointi
Viestintäriski	4	Ristiriitä yhteistyötahon ja järjestäjien kanssa	<ul style="list-style-type: none"> Pidämme yhteistyötahon ajan tasalla suunnittelusta ja toteutuksesta Pidämme yhteistyöpalavereja 	
Asiakasturvallisuus	3	Viikonloppu aiheuttaa osallistujille haittaa tai vaaraa fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen turvallisuuteen	<ul style="list-style-type: none"> Toiminnat on suunniteltu turvallisuus näkökulma huomioiden Toimintoihin osallistuminen on vapaaehtoista ja henkilöstöä on riittävästi 	<ul style="list-style-type: none"> Osataan toimia oikealla tavalla kyseisen tilanteen sattuessa

ENNAKOIMATTOMAT RISKIT				
Sää	5	Säätilasta johtuen lauantaipäivän aikataulu muuttuu tai osallistujien määrä vähenee	<ul style="list-style-type: none"> Ohjeistetaan sään mukaisen riittävä vaatetus Varmistamme, että voimme tehdä toimintoja sisällä Luontoretkellä pääsee säältä suojaan Otamme vilttejä mukaan luontoretkelle 	<ul style="list-style-type: none"> Mukautamme toimintoja ja suunnitelmia tarpeen mukaan
Sairastuminen	3-4	Järjestäjä ei pääse osallistumaan tapahtuman toteutukseen	<ul style="list-style-type: none"> Järjestäjät eivät sairastuta itseään 	<ul style="list-style-type: none"> Mukautamme toimintoja ja suunnitelmia tarpeen mukaan
Tapaturma	2	Toimintaviikonlopun aikana joku loukkaa itsensä fyysisesti Syttyy tulipalo	<ul style="list-style-type: none"> Toimintojen ohjeistus Toimintoja valvotaan ja toimintaan puututaan tarvittaessa Tiedämme mistä ensiaputarvikkeet löytyvät Toimimme metsäpalovaroitusohjeistuksen mukaan 	<ul style="list-style-type: none"> Toimimme tilanteen mukaisesti, annamme ensiapua ja tarvittaessa soitaamme hätäkeskukseen
Koronarajoitukset	2	Koronarajoitukset estävät tai rajoittavat tapahtuman järjestämistä	<ul style="list-style-type: none"> Emme voi vaikuttaa tähän 	<ul style="list-style-type: none"> Toimimme koronarajoitusten mukaan
Välineiden hajoaminen tai estyminen	4	Toimintaviikonlopulle olennaiset välineet menevät rikki tai emme saa niitä toimimaan	<ul style="list-style-type: none"> Varmistamme, että välineet ovat ehjiä ja käyttökelpoisia 	<ul style="list-style-type: none"> Mukautamme toimintoja Toimimme kärsivällisesti ja pyrimme saamaan korvaavan välineen
Maailmantilanne	1	Toimintaviikonloppua ei järjestetä	<ul style="list-style-type: none"> Emme voi vaikuttaa maailmantilanteeseen 	

ALUSTAVA KUSTANNUSARVIO JA TOTEUTUMA MATERIAALIKULUISTA		
KUSTANNUSPERUSTE	HANKINTAHINTA ARVIO	TOTEUMA
VIIKONLOPUN RUUAT YHTEENSÄ (sisältäen leivota-ainekset ja hemmottelun)	224,90 €	252,32 €
Pakopeli	89 €	89 €
Aktiviteetit lauantaille SUP-lauta + kanootit + kuljetus (Kestilä-Rokua)	130 €	130 €
MAALAUSPISTE JA HEMMOTTELU	85,80 €	61,89 €
KOKO VIIKONLOPPU YHTEENSÄ	529,70 €	533,21 €
MATKAKUSTANNUKSET		
Matkakustannukset Oulu-Kestilä-Oulu	17,10 € x 6 = 102,60 €	102,60 €
Matkakustannukset Oulu-Rokua-Kestilä-Oulu	15,84 € + 6,12 € + 17,10 €	39,06 €
Majoitus Kestilässä	150 €	150 €



Nyt olisi mahdollisuus vaikuttaa toiminnallisen viikonlopun suunnitteluun!

KEITÄ OLEMME?

Olemme viimeisen vuoden toimintaterapiaopiskelijoita Oulun ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä Kestilän vankilaan

MITÄ TULEMME TEKEMÄÄN?

Järjestämme teille toiminnallisen viikonlopun, jonka tavoitteena on yhteisöllisyyden ja osallistumisen vahvistaminen vankilaympäristössä. Ajankohta varmistuu myöhemmin

Saatte itse vaikuttaa, mitä nämä viikonlopun toiminnat/tekemiset ovat ja toivoisimme teiltä ajatuksia ja toiveita suunnitteluun.

Voitte nähdä meitä vierailmassa täällä työmme tiimoilta. Voitte esittää toiveita ja ajatuksia suoraan meille tai lähettää näitä työntekijöiden kautta.

VIIKONLOPUN OHJELMA

LAUANTAI

Rokuan kansallispuisto

Luontoretki

SUP-lauta

Melonta

Ruokailu

Kahvittelu

SUNNUNTAI

Maalausta

Pakopeli

Virtuaalilasien kokeilu

Leivonta

Pihapelejä

Lounas

Yhteinen hemmottelu:

Mindfulness rentoutus

Herkuttelua

Itsensä hemmottelua

Toimintaviikonlopun aikataulu (4.6.-5.6.2022) järjestäjille			
Lauantai 4.6		Sunnuntai 5.6	
Toiminta	Kellonaika	Toiminta	Kellonaika
Ennakko valmistelut	9:00-10:00	Ennakko valmistelu	9:00-10:00
Lähtö Rokualle	10:00	Toimintaviikonlopun aloitus ja ohjeistaminen Pakohuoneen osallistujien kartoitus ja jakaminen ryhmiin	10:00-10:30
Saapuminen Rokualle	11:00	Toimipiste 1 Pakohuone	Ryhmä 1: 10:30–11:00 Ryhmä 2: 11:00-12:30
Asettautuminen leiripaikkaan (tulen teko, eväiden valmistelu)	11:00-11:30	Toimipiste 2 Yhteisöllisen taiteen tekeminen	10:00- 12:30
Metsäretki ja luontoavusteinen toimintaterapia	11:00-12:00	Toimipiste 3 Leivonta ja lounaan valmistelu	10:00-12:30
Ruuan valmistus	12:00-12:30	Lounas, yhdessä ruokailu	12:30- 13:30
Ruokailu	12:30-13:00	Saapuminen liikunta saliin Kiittäminen ja kippistely viikonlopusta	13:30-14:00
SUP-lautailu ja melonta sekä pihapeliä pelaaminen	13:00-15:00	Mindfulness hetki	14:00-14:30
Kahvi + lettutarjoilu	14:00-15:00	Yhteistä hemmottelua ja VR lasien kokeilua	14:30-15:30
Lähtö Rokualta	15:30	Päivä päättyy	15:30
Kestilässä	16:30	Lopetus palaveri järjestäjien ja henkilöstön kanssa	15:30-16:00
Vankilan tilojen valmistelu		Tilojen siistiminen ja purkaminen	16 -

Palautekysely toiminnallisesta viikonlopusta

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä palautetta toiminnallisen viikonlopun onnistumisesta. Valitse jokaisen kysymyksen kohdalla omaa näkemystäsi parhaiten vastaava vaihtoehto tai kirjoittakaa vastaus sille varattuun tilaan. Halutessanne voitte kirjoittaa listätietoa niille varattuihin kohtiin. Palaute päivän ohjelmasta kerätään anonyymisti.

1. Toiminnallisen viikonlopun suunnitteluvaiheessa (jos et ollut mukana suunnittelupalaverissa, voit jättää vastaamatta tähän kysymykseen)

	täysin samaa mieltä	jonkin verran samaa mieltä	jonkin verran eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Koin, että sain vaikuttaa toimintojen suunnitteluun	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Koin, että mielipiteeni otettiin huomioon	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Halutessasi voit kertoa lisää omin sanoin:

2. Päivän ohjelmassa

	täysin samaa mieltä	jonkin verran samaa mieltä	jonkin verran eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Toimintoja tehtiin yhdessä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Koin kuuluvani joukkoon	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Koin toimintojen olevan mielekkäitä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Koin osallistumisen olevani helppoa	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Koin osallistumisen olevan vapaaehtoista	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Halutessasi voit kertoa lisää omin sanoin:

3. Kohtaamisissa tapahtuman järjestäjien kanssa

	täysin samaa mieltä	jonkin verran samaa mieltä	jonkin verran eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Minun ajatuksiani kuunneltiin	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Minua kohdeltiin kunnioittavasti	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Minua kohdeltiin ennakkoluulottomasti	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Halutessasi voit kertoa lisää omin sanoin:

4. Päivän aikana

	täysin samaa mieltä	jonkin verran samaa mieltä	jonkin verran eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Koin, että pystyin olemaan oma itseni	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Koin, että pystyin rentoutumaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Tutustuihin uusiin ihmisiin	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sain uusia kokemuksia	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Halutessasi voit kertoa lisää omin sanoin:

5. Mistä pidit päivän ohjelmassa?

6. Mistä et pitänyt päivän ohjelmassa? Olisiko jotain pitänyt tehdä eri tavalla?

7. Terveisiä ja ajatuksia meille :)

Toiminnallisen viikonlopun palaute henkilökunnalta

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä palautetta toiminnallisen viikonlopun onnistumisesta. Valitse jokaisen kysymyksen kohdalla oma näkemystänne parhaiten vastaava vaihtoehto tai kirjoittakaa vastaus sille varattuun tilaan. Halutessanne voitte kirjoittaa listätietoa niille varattuihin kohtiin. Palaute päivän ohjelmasta kerätään anonyymisti.

1. Päivän ohjelma/ohjelmat

	täysin samaa mieltä	jonkin verran samaa mieltä	jonkin verran eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Edisti vankien osallistumista toimintaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mahdollisti vankien välistä yhteistyötä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mahdollisti mielekkäitä toimintoja vangeille	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mahdollisti sosiaalista kanssakäymistä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mahdollisti vankien tutustumisen toisiinsa	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Halutessasi voit kertoa lisää omin sanoin:

2. Havainnoin päivän aikana että,

	täysin samaa mieltä	jonkin verran samaa mieltä	jonkin verran eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Vangit olivat rentoutuneempia	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Vangit olivat vapautuneempia	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Vangit tukivat toinen toisiaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Vangit uskalsivat kokeilla jotain uutta	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Vangit heittäytyivät toimintaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Halutessasi voit kertoa lisää omin sanoin:

6. Minkä arvosanan antaisit toiminnalliselle viikonlopulle?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ei onnistunut Erittäin onnistunut

7. Avoin palaute ja jatkokehittämisisideat
